

KÜLMISSZIÓ.

Evangelikus hittérítési folyóirat.

Megjelenik minden negyedévben egyszer.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Scholtz Ödön evangélikus lelkész,

Ágfalva (Sopronmegye),

kihez a lap szellemi és anyagi részét illető összes közlemények küldendők.

Előfizetési ár egész évre 1 korona.

Egyes szám ára 30 fillér.

Hirdetések egyezség szerint számíttatnak.

A tizenegy tanítványok pedig elmenének Galileába a hegyre, a hová hagyta vala nékik JÉzus. És mikor látták volna Őtet, térdre esve imádkák Őtet, némelyek pedig kételkednek vala. És hozzájuk járulván JÉzus, szöla nékik mondván: Teljes hatalom adatott Nékem mennyen és földön. Azért elmenvén, tanitsatok minden népeket, megkeresztelvén őket Atyának, Fiunak és Szent Léleknek nevébe. Tanítván őket, hogy megtartsák mindazokat, a melyeket Én parancsoltam nektek. És ime Én ti veletek vagyok minden napon, e világ végeztőig. Amen. Maté 28, 16—20.

A gyarmatpolitika és a misszió.

Azon kérdésre, hogy mi az oka, hogy nálunk a misszióügy nem vesz oly lendületet, mint a protestáns külföldön, sok mindenféle választ kapunk. Mindenki, aki az egyetlen okot, t. i. a hazai egyházunkat át meg át ható hitetlenséget el nem akarja ismerni, más és más okkal igyekszik megnyugtanni lelkiösméretét, ha az vádlóként lép fel a miatt, hogy JÉzus utolsó parancsát, a missziói parancsot nem teljesítjük. Az egyik azt mondja, hogy elég pogány van köztünk, térítsük meg először azokat. A másik azt számítgatja, mennyi nyomort lehetne azon milliókkal itthon enyhíteni, melyek évenként a pogányokhoz vándorolnak. De az első azért még meg sem kísértette valamely pogány lelkületű ismerősének a megtérítését, a másik pedig bizonyára egy hajszálat sem mozdított meg a hazai nyomor enyhítése érdekében.

Ugyanezen kategóriába tartoznak azok is, akik azt mondják, hogy a misszió csak gyarmatokkal bíró nemzeteknek való; nekünk nincsenek gyarma-

taink, tehát nincs szükségünk misszióra sem. Csak az a különbség ezek s az előbb említettek között, hogy míg amazok csak képmutatók, addig ezek azonfelül még jó adag tudatlanságot is árulnak el.

Vizsgáljuk kissé közelebbről, az utoljára említett ellenvetést s nézzük van-e jogosultsága?

A keresztény misszió oly régi mint maga a keresztény egyház; s épen azért amint a keresztény egyházzal nem mondható, hogy az gyarmatpolitika szülötte, ép oly kevésbé állitható ez a keresztény misszióról. A keresztény egyház alapítója az Ur Jézus Krisztus s ugyanő rendelte a keresztény missziót is, midőn tanítványainak mennybemenetele előtt azon utasítást adta, hogy »elmenvén, tanítsanak minden népeket, megkeresztelvé őket Atyának, Fiának és Szent Léleknek névébe« (Máté 28, 19). »Azok pedig kimenvén, prédikálának mindenütt«, mondja szent Márk. (16, 20.), miből világosan láthatjuk, hogy a tanítványok voltak az első hit-térítők. Pál apostolról is azt mondta az Ur Anániásnak, »hogy ő Néki választott edénye, hogy nevét elvigye a pogányoknak« (Ap. csel. 15, 16) s midőn Pál Barnabással az első missziói körut végeztével visszatért Antióchiába, nem gyarmatügyekről számolt be, hanem azt beszélte el az egybegyűlt gyülekezetnek »mely nagy dolgokat cselekedett volna az Isten ő általok és hogy a pogányoknak kaput nyitott volna a hitre« (Ap. csel. 14, 27).

Ezeket tudva, ki állithatná a tanítványokról, hogy ők politikából, pláne valamely ország vagy nemzet gyarmatügyének előmozdítása végett hirdették volna az Evangéliomot? Nem. Kizárólag Jézus parancsa tette azt kötelességökké! Magokon érezvén az Evangéliom ujjászülető, üdvözítő erejét a Krisztus által beléjük oltott szeretet s a Szent Lélek hajtotta őket, hogy ezt a boldogító, üdvözítő hitet másokkal, »minden népekkel«, tehát a zsidókkal és pogányokkal, a közelben levőkkel s a távol szigetekben lakókkal is közöljék. S ugyanez a szent érzület s keresztény kötelességtudás, a Krisztus parancsa, mondhatjuk végrendelete iránti hű engedelmesség vezette mindama szent férfiakat is, kik mint az apostolok utódai országról országra, egyik néptől a másikhoz vitték ama »nagy örömet, mely az egész népnek öröme lészen«. Csak egy országot ismertek, Isten országát s csak egy cél lelkesítette szívöket, hogy mennél több hívőt szerezzenek ezen ország Urának, a Jézus Krisztusnak.

De mondhatná valaki, hogy a reformátorok nem igen törődtek a misszióüggyel s evangélikus apáink csak akkor kezdtek a misszió iránt érdeklődni, midőn azon országok, melynek fiai voltak, már gyarmatokkal birtak s ma is azon protestáns országok fejtik ki a legnagyobb missziói tevékenységet, melyeknek gyarmataik vannak.

Hogy a reformátorok feje, *Luther* bár magával a hitjavítással elég dolga és gondja volt, a hittérjesztésre, a misszióra is gondolt, azt a jövő számban számdékszom kimutatni. A Németországban mai napig fenálló legtöbb evangélikus misszióegylet azon időben keletkezett, mikor az országnak még nem voltak gyarmatai s nem politikusok alapították, hanem a »szentek egyességének« tagjai, a gyülekezetek kegyesei, a mire legszebb s olvasóink előtt már ismert példa a Harmsz Lajos esete. A »hivők gyülekezete« (amire a németben igen szép kifejezés: *Die Stillen im Lande*) adta s adja mai napig is mindenütt úgy a hittérítőket, valamint a misszióügy lelkes vezetőit s a munka fentartásához szükséges eszközöket. Ki nem szemléli Isten iránti hálával a kis testvérgyülekezetnek az egész földkerekségre kiterjedő missziói tevékenységét, pedig az csak nem szolgál politikai célokat s a kis Svájcnak sincsenek gyarmatai, de népében erős vallásos érzék lakik s azért a bázeli együletben szép missziói munkát is végez. S lényegileg Angol és Franciaország, Svédország, Norvégia, Hollandia s Északamerika sem kizárólag azért fejtenek ki oly nagy és áldásos missziói tevékenységet, mivel nagy gyarmataik vannak, hanem igen is azért, mert hitők van.

Tagadhatatlan azonban, hogy újabb időben a misszió mindsűrűbb s közelebb érintkezésbe jut a gyarmatügygyel. Hiszen már alig van Európán kívüli terület, melyre az európai keresztény hatalmak befolyást nem gyakorolnának s mivel a keresztény hittérítők is csaknem az egész földkerekséget megszállva tartják természetes, hogy a misszió érdekei gyakran találkoznak vagy kereszteződnek amazok érdekeivel.

Ezen napjainkban egyes nemzeteknél óriási mérvet öltő gyarmatpolitika a misszióügy fejlődésére és kiterjedésére is igen nagy befolyást gyakorolt. Férfiak és hírlapok, kik és melyek a missziót azelőtt vagy egyszerűen ignorálták, vagy kigunyolták most a gyarmatügy fejlődése után, nem győzik azt eléggé magasztalni s *Warneck* szerint: »a gyarmatpolitika tette a missziót udvarképevé.« Államférfiak, világlapok s tudományos és gyakorlati irányu kongresszusok kijelentették, hogy a keresztény misszió a gyarmatügyi kérdések sikeres megoldásánál nélkülözhetetlen s a legfontosabb teendőik végzésére van hivatva.

De hogy ez a változás a misszió előnyére szolgál-e, az nagy kérdés. Nézetem szerint igen helyesen jegyzi meg ugyancsak *Warneck*: hogy »amely kevéssé téveszthetett meg azelőtt a világ ellenszenve a misszió gazdasztos céljáról alkotott feltevésünkben, ép oly kevéssé vakithatja el most a világ kegye szeméinket.« *) A gyarmatpolitikusok ugyanis mint első-

*) G. Warneck: Welche Pflichten legen uns unsere Kolonien auf?

rendű *kulturtényező*t becsülik a missziót mely iskoláival, benszülött tanítók s lelkészek képzésével s a vad népek irodalmának megalapítása s fejlesztése által azok szellemi fejlődését, a lakásviszonyok javítása, a munkakedv fokozása, a kereskedelem, ipar s földművelés előmozdítása által pedig azok gazdasági fejlődését segíti elő.

De bár mindezek természetes gyümölcsei a missziói munkásságnak, mely gyümölcsök ugy a benszülötteknek mint a gyarmatosoknak nagy előnyére válnak, amiért ez utóbbiak viszont a missziót sok előnyben, különösen hathatós védelemben részesítik: a keresztény misszió mégis nem annyira kulturtényező, mint inkább s első sorban *vallásos hatalom* volt s az is marad. A misszió alapítói s jelenlegi vezetői igen jól tudták és tudják, hiszen az egész egyháztörténelem bizonyítja, hogy Krisztus Evangélioma Istennek hatalma, mely azon népet, mely hívő szívvvel befogadja, minden ízében s életnyilvánulásában megneemesíti s az egészséges tovafejlődés útjára vezeti, míg azok kik a kereszténységben rejlő óriási erkölcsi erő mellőzésével a vad népeknek csupán tudományos és nemzetgazdasági emelésére törekedtek, mindég csúnya kudarcot vallottak.

Azért a gyarmatpolitika és a misszió kölcsönösen viszonyát röviden így formulázhatjuk: A misszió Krisztus Evangéliomán mint Istennek hatalmán épül fel s azért amint évszázadokon keresztül el volt, ugy most is el lehet a gyarmatpolitika támogatása nélkül, sőt segélyét csak annyiban veheti igénybe, amennyiben az ama legfőbb cél elérésében elősegíti s nem gátolja; a gyarmatpolitika viszont saját jól felfogott érdekében nem nélkülözheti s azért nem is akadályozhatja a keresztény missziót, sőt kénytelen azt támogatni s különösen hathatós védelemben részesíteni. Ilyen értelemben mondja Warneck: »Mit használna a missziónak, hogy Németország gyarmatokat szerzett, ha lelkén kárt vallana miatta! S mit használna gyarmatainknak, ha az ottani misszió a megizetlenült sóhoz vagy oly testhez hasonlítana, melyből elszállt a lélek? Azért ha azt akarjuk, hogy a missziónak jövője legyen, ugy a Krisztus utasítása iránti hű engedelmisségben kell azt folytatnunk s vallásos feladatát sem felcserélni sem leplezni nem szabad.«

Ezen irányelvek vezetik a hívő alapon szervezett misszióegyleteket győzelemről győzelemre, míg azon társulatok, melyek a nyugati nemzeteket átható gyarmatlázt (Kolonialfieber) tették működésök alapjává s a pozitív hitet mellőzve, csak liberális vallásos frázisokkal dolgoznak, eredménytelenül tengődnek. Lássunk két példát. A híres dán-hallei missziót a XIX-ik század elején dult racionalizmusz megölte, de nem a gyarmatügy iránti

érdeklődés keltette új életre, hanem a feltámadt lutheri egyháziasság, melynek hívő képviselői alapították 1836 aug. 17-én a drezdai, jelenleg *lipcsei missziót*, mely annak örökébe lépett. A lipcsei misszió, alapítása óta soha sem szegődött politikai célok szolgálatába, hanem számos támadás dacára mindég szilárdan megállt azon fundamentumon, melynél mást senki sem vethet, mely az Ur Jézus Krisztus s hű maradt az egyház hitvallásához, mely tisztán s világosan jelöli ki számára az utat, melyen haladni akar. S az eredmény? Istennek látható áldása! Mind többen csatlakoznak hozzá, egyre számosabban lépnek szolgálatába, a megkeresztelt pogányok száma rohamosan emelkedik s a munka fejlődésével köröltre emelkednek évről évre az annak fentartásához szükséges eszközök is. Évi bevétele jelenleg több mint egy félmillió márka. Viszont ott van az ugynevezett »*általános evangélikus protestáns misszióegylet*«. 1884-ben alkották liberális theológusok, azon vád megcáfolására, hogy a liberális theologia egyházépítő bel- és külmissziói munka végzésére tehetetlen s képtelen. *) Nagy zajjal léptek ki a küzdőterre s hogy biztos sikert érjenek el, a hiányzó hit helyett nyíltan az akkor nagy hullámokat vert német gyarmatpolitikai mozgalomra támaszkodtak. De a szalmaláng csakhamar elaludt. Nagynehezen 5 hittérítő állt az egylet szolgálatába; bevétele alig 50.000 márka s a 200 megkeresztelt sem akar szaporodni, hanem egyik a másik után visszacsúszd az *eredeti* pogányságba. A gyarmatpolitika tehát nem lendít a hittérítés ügyén, ha az nem a hit alapján épül fel.

Vonjuk le már most mindebből saját hazai viszonyainkra a következtetést. Fentartható-e amaz állítás, hogy nekünk nincsenek gyarmataink, tehát nincs szükségünk misszióra sem? A misszió, mint mindenütt, ugyanálunk is csak a hit gyümölcse lehet s ha eddig nem törődtünk a misszióval, ezen bünt nem leplezgethetjük ama kényelmes takaróval, hogy nem voltak gyarmataink, hanem be kell vallanunk, hogy hitetlenségünk miatt nem törődtünk vele, csakugy amint emiatt nem törődtünk a belmisszióval sem.

Amig egyházunk új hitéletre nem ébred, addig nem lesz nálunk élénk missziói élet, lennének bármily nagy gyarmataink; ha pedig megelevenedünk a hitben, ugy mihamar lesz hatalmas és virágzó ág. h. evang. misszióegylet Magyarországon, gyarmatok nélkül is.

Újabb időben különben a delegációk tárgyalásai alkalmával sok szó esett arról, hogy a külügyminiszter monarkiánk érdeklődését szeretné a

*) A mi liberális „nagyjaink“ is különös előszeretettel nevezik magokat „evangélikus protestánsok-nak“. Persze működésök eredménye, vagy jobban mondva eredménytelensége is minden téren egyenlő a külföldi ev. protestánsokéval.

gyarmatpolitika iránt felkelteni. S amennyire én ismerem a viszonyokat, előbb utóbb mi is a gyarmatosítás terére lépünk, mert ez ma oly vonzerőt gyakorol, melynek nagy hatalom alig képes elentállni.

S akkor fényesen kitűnik majd fejtegetéseim igazsága. Ha egyházunk újjászületik a hitben, ugy missziói munkásságát ama területekre is kifogná terjesztetni; ha pedig mai nyomoruságos helyzetében tengődik tovább, a legvirágzóbb gyarmat sem támaszt köztünk missziói életet.

Ne hivatkozzunk azért mulasztásunk szépítgetéseül arra, hogy nincsen gyarmatunk, de tegyük kezünket az eke szavára, szántsuk fel a megdermedt sziveket, vessük bele buzgón a hit magvát, a tiszta Evangéliomot, s ha az mindenütt kikél, akkor mindnyájan megértjük s teljesítjük az Ur utolsó parancsát is, és *lesz misszióink*, — gyarmatokkal vagy gyarmatok nélkül!

Scholtz Ödön.

Dr. Graul misszióigazgató.

— Hardeland zittauai diakonustól. —

A muló század missziószemélyei között az 1864. nov. 10-én elhunyt *Graul Károly dr. th.*, a lipcsei misszió első igazgatója, kétségkívül a

Dr. Graul misszióigazgató.

legjelentékenyebbek egyike. Nem csekélyebb, mint Luthardt dr. jelentette ugyanis ki sirjánál: „egyházunk missziójában Graul nevével egy új korszak kezdődik“. Ennélfogva illő dolog, hogy a század fordulataánál elébünk tartsuk az ő képét, s tanuljuk meg tőle, miként kell igazán missziót folytatnunk.

Lássuk mindenek előtt e nevezetes férfiú életrajzát, azután állítsuk elénk a legnevezetesebb missziói alapelveket, melyek szerint a rábizott missziót vezette.

I.

Graul Károly 1814. február 6-án született Wörlitzben, Desszau mellett, mint istenfélő, de szegény szülők gyermeke. A vele egyenrangú gyermekekkel — mint életrajzírója Hermann írja — meztláb és fődetlen fővel játszott, eljárt az iskolába, mely alig hasonlított a mai felsőbb népiskolához és szabad óráiban atyja oldalán csévévetett, vagy egyéb munkában segítkezett. Mivel tanulóársai között dicséretesen kitüntette

magát és egy alkalommal *Brunn* prépost egyik prédikációját hallás után részben szóról-szóra elmondta és másként úgy foglalta össze, hogy egész gondolatmenete világosan látható volt, ez, valamint az iskola rektora *Hoppe*, kinek *Graul* később azt a bizonyítványt állítja ki, miszerint őt kereszténynyé, teológussá és lutheránussá tette volna, gondos pártfogásukba vették a szegény fiút; ketten készítették elő a desszaui gymnasiumra, hol 1831-ben beiratkozott. Itt ugyan nem maradhatott soká, mert az intézet igazgatója kijelentette előtte: „Egész természete és cselekvése nem illik s nem alkalmazkodik ezen iskola szelleméhez; nem láthatom magánál a sikeres fejlődés reményét, miért azt a tanácsot adom magának, hogy tanulási tervét hagyja abba“. Hanem a Zerbst-ben levő gymnasiumban, ahol szabadabb szellem lengett, 1834-ben Mihály-napján az érettségi vizsgát „egész kitűnően jó“ praedikátummal tette le; mire már a következő hetekben a lipcsei fakultás által kihirdetett exegetikai pályaműbe fogott és elnyerte vele — az aranyérmet. Ezen munkájából maga-magának volt legnagyobb positiv nyeresége. Mert egyrészt ezáltal tiszta, szilárd egyházfelekezeti pozíciót nyert, az akkor uralkodó negatív kritika ellenében, másrészt meg maga is mélyen behatolt a Szentírásba és megdönthetetlen, szilárd állást nyert Pál apostol kereszténységében. Első vizsgájakor, melyet neki Desszauban épen hitfelekezeti állásfoglalása miatt rendkívül megszigorítottak, „igen jó“ osztályzatot nyert ugyan, de azonnal megértették vele, hogy a desszaui kerületben nem számíthat állásra, ha „excentrikus és téves szokásait“ prédikációiban megtartja.

Nevelői állása egy angol családnál, mely felváltva Firenze, Szorrent, Róma meg Nápolyban tartózkodott, lehetővé tette neki az angol, francia, meg olasz nyelv elsajátítását; az olasz mesterek között leginkább Dante ragadta meg, kinek „isteni komédiáját“ le is fordította és teológiai szempontból feldolgozta. Egy zsidó-misszionárius Jeruzsálemben állást ajánlott fel neki; de a már-már befejezéshez közeledő alkudozásokot ismét megszakította, alkalmasint mivel *Graul* nem határozhatta el magát, hogy a londoni református zsidó missziótársulat szolgálatába lépjen. Egyelőre tehát Desszauban intézeti tanári állást fogadott el és innen kapta 1843-ban a meghívást a fiatal szász lutheránus missziótársulat vezetésének elvállalására. Minden valószínűséggel barátjai *Delitzsch*, *Caspari*, *Schneider* és mások által lettek figyelmesek rája. S tudományos rátermettsége, nyelvképzettsége, széles körültekinzése és kivált tiszta egyházi álláspontja miatt tényleg igazán alkalmasnak bizonyult, az 1836-ban Bazeltől elvált önálló lutheránus misszió vezetésére.

Miután a Szászországban magasabb képzőintézetek igazgatóinak előírt vizsgát is letette, 1844. február 21-én bevonult a drezdai misszióházba és megkezdte az oktatást, melynek mestere vala. Befejezván „a különböző keresztény hitfelekezetek váltanai“ című szük, de találó szymbolikáját, 1845-ben nyilvánosságra hozta programját:

„A drezdai evangélikus lutheránus misszió az egyetemes lutheránus egyházhoz! Nyílt magyarázat és sürgős intés. Előre vagy hátra?“ című iratában. Ezen nyílt és őszinte irat örvendetes visszhangra talált; a lutheránus egyesületek minden oldalról a drezdaihoz csatlakoztak s az adományok 1843-ban 2.000, 1845-ben 14.000, 1847-ben 17.000 tallérra emelkedtek. Ezen örvendetes növekedés folytán Graul arra a meggyőződésre jutott, hogy a drezdai egyesület vezérszerepet tovább nem vihet. E mellett mindinkább felismerte annak szükségét, hogy a távozó hittérítőket minél alaposabb tudományos képesítésben kell részesíteni s e két ok indította őt arra, hogy a misszió intézetnek Drezdából Lipcsébe való áthelyezését indítványba hozza. Mindkét már 1846-ban benyújtott indítványát az 1847-iki közgyűlés, melyen a legtöbb lutheránus országos egyház képviseltette magát, a szászországi misszióbarátok áldozatkész önzetlensége folytán majdnem egyhangulag elfogadta.

A lipcsei misszióház.

1849—1853-ig, meglátogatván mindenekelőtt a Szentföldet, azután Keletindia főbb missziótelepeit s visszautaztában Egyiptomot is érintette. A mit szemléletileg megismert, azt a misszió-lapba irt közlések és más iratai által, melyek közt különösen az ő „Keletindiai utazása“ (5 kötet), meg „Bibliotheca tamulicá“-ja nevezetes, s a hittérítőkre nézve a legnagyobb becsűek, igyekezett a misszióbarátok szélesebb köre számára hasznosítani. E két utóbbi munkájával az indologia terén elsőrangú tekintélynek bizonyult.

Visszatérte után csakhamar a missziószolgálatra való jelentkezések is szaporodtak; az 1856-ban felavatott új misszióházba 15 növendékkel vonulhatott be; ezek közül 5 már végzett theologus volt s csak India nyelvével, történetével és vallásaival kellett még megismerkedniök. 1857 óta a lipcsei misszió-ünnep mindinkább a németországi hitvallás-hű lutheránusok gyűpontjává vált. A bevételek 30.000-ról 50.000 tallérra emelkedtek. De nemcsak ily örvendetes tapasztalatokat tehetett Graul. Fájdalmas tapasztalatokat is kellett megélnie. Mélyen megrendítették a hittérítők közt Indiában kitört kasztversenygések, különösen *Ochs* misszióárús igazságtalan eljárása, melylyel a háboruszkodást a hazai

Kezdetben Lipcsében az intézet ugyan kisebb volt mint valaha; csak egyetlen növendék ment át 1848. közepe táján Lipcsébe, hogy az egyetemen befejezze tanulmányait. Ujabb növendékek pedig nem jelentkeztek. Eljött tehát az alkalmas időpont, hogy Graul igazgató, a már hivatalba léptekor tervbe vett nagyszabású utazását Keletindióba megkezdhesse. Négy teljes évig volt távol,

misszióbarátok közé is bevitte, nemkülönben azon saját személye iránt intézett gyűlölt támadások, melyeket *Schütze* drezdai tanár, meg *Moraht* möllni lelkész részéről kellett elviselnie, olyannyira, hogy a Collegiumtól az igazgatástól való felmentést kérte, annál is inkább, mivelhogy keletindiai utazása egészségét teljesen megrongálta.

Midőn utódját *Hardeland* Gyula lasszahni lelkész személyében, a lauenburgi kerületben megtalálták, a misszió tulajdonképeni vezetését letette, de az 1861 év őszeig még az intézetben maradt. Előadta a hittérítés tulajdonképeni szakmáit és mellesleg némely iratán is dolgozott („Az evang. lutheránus misszió álláspontja a keletindiai kasztkérdésre nézve“, meg „A keresztény egyház az irenái korszak küszöbén“), hanem azután Erlangenbe vonult vissza, azon reményben, hogy az ottani egyetemen a misszió érdekében közreműködhet. Azonban odaérvén hirtelen súlyos betegségbe esett és egy teljes évig feküdt lábbajában. Végre felgyógyult s 1864. június 1-én megtarthatta „A keresztény misszió álláspontja és jelentősége az egyetemi tudományok teljességében“ című igazoló felolvasását és kiadhatta: „Indiai észtermékek és virágok az indiai, különösen a tamulszellem jellemzésére“ című dolgozatát. De még a téli szemeszter kezdete előtt, midőn előadásait megakartá kezdeni, újból súlyosan megbetegedett. Egyházunk legszebb halotti énekeinek elimádkozása alatt hunyt el 1864. nov. 10-én, teljes öntudatánál maradva mindvégig, a mint azt Istenétől kérte volt. Sirján *Thomasius* és *Luthardt* tanárok bucsuztatták el. Sirkövén ez a jellemző felirat áll: „Te előtted jövevény vagyok és zsellér, miképen minden atyáim voltak“ (Zsolt. 39., 13.). Hogy mit érzett szive mélyében, mutatja egy gyönyörű költeménye, mely hosszú szenvedéséből származott, s melynek első és utolsó verse a következő: „Mein Heiland, ich bin müde, — Bring du dein Kind zu Bett — Und lass mich ruhn in Friede, — Wie ich's so gerne hätt'; — Ich hab in meinem Leben — Manch sauren Tritt gethan, — Mein Pfad war selten eben — Und oft ganz ohne Bahn.

Mein Heiland ich bin müde, — Bring du dein Kind zu Bett — Und lass mich ruh'n in Friede, — Wie ich's so gerne hätt' — Den Leib in stillster Kammer, — Die Seel im treusten Schoss, — Von allem Erdenjammer — Und Menschenelend los.“

Vesd meg halotti ágyam',
Fáradt vagyok nagyon;
Uram, egyetlen vágyam:
A béke s nyugalom.
Sok nehéz uton jártam,
Hányt, vetett a világ,
Ezer tövisre hágtam,
Mig nyilott egy virág.

Vesd meg halotti ágyam',
Fáradt vagyok nagyon;
Uram, egyetlen vágyam:
A béke s nyugalom.
Lelkem Nálad pihenjen,
Testem a föld alatt,
Ott fenn engedd megnyernem,
A békét s nyugalmat.*)

*) Ezen szép verset Nagy Lajos, szent-antalfai lelkész fordította.

II.

Ennyit Graul Károly élettörténetéről. Ha már most azon vezérelveket keressük, melyek hivatalos működésében vezették, legfőbb alapelveinek azt vallotta, hogy *a missziót egyházi értelemben és szellemben kell folytatni*. Már az ő iránymunkájában „Előre vagy hátra?” feladatává teszi a misszióknak, hogy az Urnak megnyert pogány lelkeket velünk szorosán egybekapcsolt egészszé egyesítse s őket a lutheránus egyháznak nevelje, úgy hogy bennük az igaz hitvallás testté s vérré váljék. Azt mondja: „Misszionárusaink egyikének sem juthat eszébe, esetleg a konkordia-könyvvel kezében a pogányok elé lépni, (nehezére is esnék). Először bűnbánást és bűnbocsánatot kell prédikálnia. De senki sem rosszalhatja, ha a Szent Lélek által áthatottakat, esetleg a kis káté alapján törekszik az üdv tanában tovább vezetni, mivel sem a mi hittérítőink, sem mások egyszerűbb, érthetőbb és általában alkalmasabb tanmenetet nem fognak találni a pogány katechumenusok részére.” A lipcsei misszióház felavatásánál pedig kijelentette, hogy „a hitvallás legszilárdabb támaszunk. A mik vagyunk, azzá emberileg atyáink jó hitvallása által lettünk.”

Ezen hitvallás köré lehetőleg minden lutheránust, úgy Németországban mint az egész világon össze kívánt gyűjteni, hogy *a lipcsei misszió az egyetemes lutheránus egyház missziója legyen*. A sok apró misszió-egylettől nem sokat remélt és azért nem akarta Isten országának ezen magasztos ügyét azáltal megalázni, hogy az a honi egyház ébresztésének szolgálatába állíttassék. S tervét sikerült is végrehajtania, a mennyiben a lutheránusok nemcsak Németország különböző részéből, hanem Oroszország, Norvégia, Dánia, Franciaország, Amerika meg Ausztráliából is hozzá csatlakoztak. Ezen egység később a hermannsburgi misszió alapításával ketté szakadt, mert az alapelveiben sokkal eltérőbb volt, semhogy a vele való közös eljárás lehetséges lett volna.

Eme misszió vezérei a *Harms* testvérek nézetétől Graul főleg *az elhivatásról való nézetében* különbözött. Mig azok mindnégy világrészbe küldték hírnökeiket, addig Graul a misszióknak a tanulók között újból való felvételében látta a lutheránus egyháznak mintegy Istentől kiutalt munkatérét és követelte egyházától, hogy erejét ne darabolja szét, hanem az adott kis téren fejtsen ki minél nagyobb hűséget. Azért kérve kérte az 1856-iki évváró jelentése végén az összegyülekezett testvéreket, hogy visszapillantva Ziegenbalg meg Plütschau könyvéjére, kik annak előtte 150 évvel kötöttek ki Indiában, JÉzus Krisztus Urunk nevében táplált nagy könyörületessége mellett is igyekezzenek mindenki a maga részéről azon meggyőződést terjeszteni és megszilárdítani egyházunkban, hogy mindenekelőtt Tamulországban kell egy régi misszió-adósságot törleszteniünk és csak ha ezen régi, de soha el nem évülő adósságunkat becsületesen törlesztettük és mint a lutheránus egyház hűséges tagjai lelkiösméretünkben szabaddá lettünk, várhatjuk, hogy a gondviselés egy újabb misszió teret fog részünkre kijelelni.

Hasonlóképen követelte ellentétben amazoktól, *hogy a misszionáriusok gondos theologiai kiképzetésben részesüljenek*; sőt legszívesebben látta, ha már tudományosan képzett egyének jelentkeztek a missziói szolgálatra. Azt tartotta: „A ki itthon lelkésznek alkalmas, az azért még épen nem alkalmas hittérítőnek. A honi egyház virága a misszióra nézve nem túlságosan jó; hiszen a legénység legjavából szedik az utászokat“. — Épen azért sürgette, hogy a misszió intézetet Lipcse egyetemi városba tegyék át.

Az alapos theologiai képzettség követelésével összefüggött a *beható általános képzettség követelése*, hogy a hittérítő képes legyen magát azon nép természetéhez alkalmazni, melyhez küldetik. Követelte, hogy a hittérítő az országot, meg lakóit alaposan ismerje, hogy Isten igéjét úgy hirdethesse a pogányoknak, a mint az nekik legjobban megfelel; s különösen, hogy a nemzeti sajátságokat és szokásokat, amennyiben azok a pogány bálványozással nincsenek összefüggésben, erőszakosan el ne nyomja, hanem szeretettel elismerje és kimélje. Maga is az ind nép szellemének megismerése végett utazott Indiába és hogy a hittérítők könnyebben beleélhessék magukat az ottani viszonyokba, ezen utazásában nyert benyomásait részletesen leírta s kiadta a „Bibliotheca tamulicá“-t. Nem kívánta, hogy a tanulok tán európaiakká vagy németekké legyenek, hanem hogy maradjanak tanulok, csak a nép-jellegüket hassa át az Evangéliom szelleme.

Ezen szempont volt irányadó előtte az *indiai kasztrendszer megítélésénél és kezelésénél is*. Ő nem az ördög művének tartotta az osztályokat, mint sok angol hittérítő, mely mindenek előtt elvetendő, hanem még az áldást is elismeri, melyet az osztályrendszer a keleti népeknek hozott (és ebben a legujabb időben teljesen egyetértenek vele a Keletnek legalaposabb ismerői). Csak azt kívánta, hogy az osztályok fenmaradása mellett nyilvánuló bűnök ellen fejtessenek ki a hittérítők buzgó tevékenységet. Maga mondta és ezen alapelveit nemcsak a kollégium, hanem a közgyűlés is helyeselte és azok a lipcsei misszióban még ma is érvényesek: „Az osztályok kezelésénél legfőbb elvünk ez: ami a Krisztusban való új étellel össze nem egyeztethető, annak pusztulni kell, ami azonban az Evangéliom ujjaszülető erejét nem gátolja, az megmaradhat.“

Ezen misszióelvekből világosan kitűnik, mennyire távol állt Graul mindennemű rajongástól, mely a misszió terén már oly sok bajt okozott; s hogy mindennemű rajongással szemben állandóan megőrizte lutheránus *józanágát*. Végül röviden még csak arra akarunk emlékeztetni, miképen nyilvánult ezen oly szükséges józanága, különösen az ő *missziói lapjában* közzé tett jelentéseiben. A misszionáriusoktól követelte, hogy a teljes igazságot írják, olvasóitól meg, hogy a teljes igazságot hallgassák meg s nem vezetette magát félre, mikor némely balgatag ugynevezett misszióbarátok, lapját érdektelennek és népszerűtlennek jelentették ki. Ehelyett azonban azt is tapasztalhatta, hogy értelmes misszióbarátok a

lipcsei missziói lapot épen józansága és igazsága miatt mások fölött előnyben részesítették, mint pl. a pétervári barátok, kik egyenesen kijelentették, miszerint a lipcsei jelentések hűsége, szegénysége, szerénysége, békessége, türelme, igazságszelleme, kendőzetlensége és cikornyátlansága ellentáthatatlanul lebilincselte őket. Misszió, mely így szól s így működik az Ur műve és nem emberi dolog.

Ime ez dr. Graul misszióigazgató élete s ezek az ő alapelvei. Adja Isten, hogy lutheránus olvasóink közül sokan hűséges követésre ösztönöztessenek életpéldája által és hogy az új század helyeseknek ismerje el az ő alapelveit.*)

A szászországi misszió-konferencia.

A lipcsei missziót nagy és magasztos munkájában sok kisebb fiókegylet támogatja, melyek szűkebb körre, egy-egy országra vagy tartományra szorítkozva, céltudatos tevékenységre egyesítik a misszióbarátokat. Ezen fiókegyletek legtekintélyesebbike a szászországi misszióegylet, melynek mintegy betetőzését képezi a *szászországi misszió konferencia*.

Ezen misszióértekezlet nemrég szétküldte 1900-ra járó évkönyvét, melyből megtudjuk, hogy a konferenciának 1899 december 24-én 1407 tagja volt, többnyire szászországi lelkészek; de a reuszi hercegség idősb és ifjabb ágából, Sleiz, Altenburg, Meiningen és más országokból is 117 tag csatlakozott a konferenciához.

A missziókonferencia célja, hogy a szászországi misszióegylettel karöltve érdeklődést keltsen a külmiszió iránt a szászországos egyházban s ezen célját az évi közgyűlésen tartott s a misszió köréből vett gyakorlati theologiai kérdések tárgyalása, a tudományos s népies missziói irodalom terjesztése, a misszió érdekeinek a sajtóban való képviselése s egy a misszióügy minden ágában tájékoztató évkönyv kiadása által igyekszik előmozdítani. Az értekezlet az evangélikus-lutheránus egyház hitvallási alapján áll s a lipcsei misszió, valamint a zsidók közötti misszió érdekét szolgálja. Tagúl minden misszióbarátot felvesznek. A tagsági díj 1 márka, minek fejében a tagok egy tartalmas évkönyvet kapnak s kedvezményes áron rendelhetik meg Waneck „Allgemeine Missions-Zeitschrift“ című folyóiratát.

Az említett évkönyv 184 lapon ismét gazdag ösztönzést, utbaigazitást és anyagot nyújt a gyülekezetekben tartandó misszióórák s misszióünnepek számára s azon kitűnő előadást is magában foglalja, melyet dr. Kühn egyháztanácsos a tavalyi közgyűlésen ezen kérdéstről tartott: „Minő feladatokat állít eléink a végére menő missziós század?”

Tavaly a konferencia elnökének vezetése alatt már az ötödik missziói körutat rendezték és pedig ezuttal a marienbergi esperesség

*) Szerző engedelmével az „Ev. Missionen“ című folyóiratból vettem át e cikket. A fordítást Weber Samu ágfalvai ev. tanító ur eszközölte. Szerkesztő.

keleti részében látogatták meg 6 gyülekezetet. Mindegyik gyülekezetben missziói istentiszteletet s missziói közgyűlést tartottak s hogy már a gyermekek szívében is lángra gyujtsák a missziószeretetet, meglátogatták az iskolákat is és gyermekistentiszteletet rendeztek részökre. A hivek mindenütt nagy érdeklődést tanúsítottak az ügy iránt, az illető esperes pedig azt írja róla, hogy a missziói körut napjai a hivek emlékezetében szép és maradandó nyomot hagytak s nemcsak a misszió iránti érdeklődést fokozták, hanem egyáltalán evangelizáló hatást gyakoroltak.

A konferencia tavaly egy nagy jelentőségű újabb vállalatba kezdett, amennyiben három tiptikus misszióképet adott ki, amelyek kelet afrikai jeleneteket ábrázolnak. A képek címe: „Egy missziókaraván megérkezése a Kilimandsáron“, „Egy hittérítő dzsaggaszerecseneknek prédikál“, „Misszióállomás a Kilimandsáró tövében“. A jól sikerült, nagy és szindús képek szobadisznak s különösen népiskolák részére a szemléltető oktatáshoz vannak szánva. Jó lenne, ha berámázva valamennyi iskolába bevezetnék, hogy mint faldisz, folytonosan a gyermekek szeme előtt legyenek. A képek „Justus Naumann“ (Ungelenk) drezdai cégnél rendelhetők meg; egy darab ára 3 márka, mind a három darab együtt csak 6 márka.

Ugyancsak ezen konferencia, az alsóérchegységi lelkészi értekezlettel szövetkezve 1897-ben 1000 márka pályadíjat tűzött ki egy ily című tudományos értekezésre: „Feltüntetendők az ind nép vallásos és filozófiai alapnézetei a védák, upanisadok és a brahman (különösen vedânta) bölcsélet alapján s méltatandók keresztény szempontból.“ Ezen pályázatra 8 pályamű érkezett be és pedig 5 német s 3 angol nyelven; 3 Németországból, 3 Indiából s 2 Angolországból. A munkák jelenleg a bírálóknál vannak.

Végül a konferencia jegyzője, *Paul* lorenzkirchi lelkész „Gedenket der armen Heiden!“ (Gondoljátok a szegény pogányokra!) címen, ezidén is kiadott egy füzetet a konfirmandusok részére. Amit Paul közrebocsát, az mindég jó s ezen füzet terjesztését is melegen ajánljuk. A füzet tartalma: „Komoly szó a kedves konfirmandusokhoz“, „Siddambaram városában“ (2 képpel) és „Jöjj és segíts!“ A lap magánál Paul lelkésznél, (Lorenzkirch, Strehla mellett) rendelhető meg s a díj előleges beküldése mellett 20 db. 50 pf., 50 db. 1 márka, 100 db. 1 m. 50 pf.-be kerül.

A szászországi missziókonferencia tehát tavaly is buzgón fáradozott nemes célja megvalósításán. Isten áldása kísérje további működését is, hogy évről-évre szebb és nagyobb eredményt érjen el a szent misszió érdekében!

„A. E. L. K.“

Eredménytelen-e a pogány hittérités?

A leggyakoribb és legsúlyosabb vádak közé, melyek a pogány hittéritést érik, az *eredménytelenség* vádja tartozik. Ennek pedig kettős gyökere van. Az egyik ama tájékozatlanság amelyben a hittérités valódi eredményére nézve sok, még nagymiveltségű keresztény is, leledzik. A másik pedig azon téves és épen azért igazságtalan mérték, melyet a hittérités munkájának megítélésénél alkalmaznak.

Szándékunk ama vádnak erőtelen voltát kétféle módon kimutatni úgy, hogy először rámutatunk a hittérités közvetlen eredményeire, aztán felsoroljuk a nehézségekkel együtt a téritési munkának közvetve elért sikereit.

Az első célnak szolgáljon egy futólagos pillantás a hittérités jelenlegi mezejére s itt mindenek előtt a számszerint való eredményre utalunk.

Ha Délafrikától eltekintünk, a hittérités egy negyed évszázaddal ezelőtt a fekete földrésznek csak a tengerparti részeiben vethette meg a lábát. A hittéritők alig néhány napi járó földre hatoltak be a száraznak belsejébe. Csak az utolsó évtizedekben Afrikában megindult kutatás, hozott némi világosságot e sötét világrészbe. Különösen Livingstone Afrikának nagy kutatója cselekedte ezt. Ő törte a pogány hittérités útját befelé.

Afrika szívében azóta a hittéritő társaságoknak egy egész sora felvette a hittérités ugyan hatalmas eszközökkel, de részben óriási nehézségekkel és szenvedésekkel járó munkáját. Hogy nem maradt siker nélkül, mutatja a következő összeállítás.

Északafrika még mindig felegvéra az Izlamnak. Dél felé fordulva a nyugati és keleti tenger melléken le a Fokföldre sűrű foglalású, felette áldott és óriási kiterjedésű munkamezeje van az evangélikus pogány hittéritésnek. Északon csak 7000, keleten 25000, de nyugaton már 145,000, délen 560,000 és a szigeteken 350,000, összesen egy millió keresztény van. A szerencsének maguk beismerik és vallják: „A keresztények ügye hatalmas. A mienk meg fog halni“.

Hogy ez így van, ezt ecseteli a szenvedésekben gazdag, de sikeren is dús hittérités története Ugandában. Ez a zsenge vállalat, mely *Makay* Sándor nevéhez fűződik elválaszthatlanul, véstteljes viharokon ment keresztül. De a hitvallók vére itt is áldott vetésnek bizonyult. Az 1897-ik év végén, tehát s hittérités kezdeményezésétől számított 21-ik esztendőben, a megkeresztelt evangélikus keresztények száma Ugandában 15,000 volt; ezekhez járul még 2400 katechumenus; de az istentiszteletet már 1895-ben 26,000-en látogatták.

2. *Azsiában* csak magában Kelet-Indiában jóval sűrűbb és terjedelmesebb hálója van a hittéritői állomásoknak, mint amilyen az őskeresztényi volt az első század végén a római birodalomban. Hátsó India Ceylon szigettel 700,000 keresztelt keresztényt számlál és sok ezer titokban szít a keresztény tanhoz. Legtöbb hitvalló Észak-India északi részében

található és a karének között Hátsóindiában. Az indiai szigettengeren mintegy 200,000 keresztény él. Minahasszában a németalföldi hittérítés 1826 óta százezer bálványimádót térített meg a keresztény hitre. A batta-hittérítés, mely 1861 óta Szumatra szigetén működik, 33,000 keresztényt számlál huszonkét főállomáson.

Egy öreg hindu így nyilatkozott: „Két dolog bizonyos előttem, a harmadikra nézve még bizonytalan vagyok. Bizonyos az, hogy én keresztény nem leszek. Epen olyan bizonyos az is, hogy unokám kereszténnyé lesz. Bizonytalan csak az, hogy mit fog fiam csinálni.“

Keletázsiban két nagy birodalom évtizedről évtizedre tágabbra nyitja kapuit a keresztény befolyás előtt. Kínának és Koreának körülbelől 180,000 keresztény lakója van. A hittérítés itt 1842-ben vette kezdetét; határaiban jelenleg huszonhat társaság munkálkodik.

A kínai hittérítésnél a női erők aránytalanul nagy számban érvényesítik tudásukat. Ezen körülmény az 1865-ik évben Taylor Hudson által alapított Kína belföldi hittérítés alapelveivel függ össze, mely a kínai hittérítés történetében uj korszakot nyitott.

Igen kedvező talaja van a hittérítésnek Santung tartományban, mely Confucius és Laotsze szülőföldje. Itt legkevesebb 25,000 evangélikus és 31,000 katolikus keresztény él. E tartomány déli részében öletett meg 3 év előtt két kath. hittérítő, mely esemény azután arra vezetett, hogy a németek megszerezték Kiautsaut. Az „I-ső Berliini Hittérítőtársaság“ és az „Általános Evangélikus Protestáns Hittérítőegyesület“ immár itt is felvették a munkát.

Japanban csak 1872-ben kezdődött a hittérítés egy tizenegy tagu gyülekezettel. Japanban jelenleg 50.000 keresztény van. Az eredetileg gyors fejlődésnek indult hittérítés az utolsó évtizedben pang. A japánok tulhajtott hazaszeretete, mely nagyszerű vívmányok által valóságos hitvallásá emelkedett, a kereszténység terjedésének nehéz akadályokat vetett útjába. Itt is megvalósul az a nézet, hogy egy pogány országnak a műveltségben való rohamos fellendülése a hittérítésre nézve nem bir azzal a jelentőséggel, melyet neki sokszor tulajdonítanak. Epen olyan eredménytelen kísérletnek bizonyult a szabadelvű protesztantizmusznak azon térítési módszere, mely „japani kereszténységet“, azaz hitelvekből kivetkőzött vallást akart Japanban meghonosítani.

Az Izlam, Brahmanizmusz és Buddhizmusz igen hátráltatja a hittérítést Ázsiában; de azért már mégis közel másfél millió keresztényt találunk a kereszténység őshazájában.

3. *Oceánia* legtöbb szigetcsoportja megtért és már régen meghódolt a kereszténység előtt, úgy hogy jelenleg 300.000 keresztény lakója van. A Szandvichszigetek a hittérítés által lettek kulturállammá. Polynéziában pedig a hittérítés már jó részben megoldotta feladatát.

Rarotonga szigetéről, melyen valamikor 100,000 bálvány volt, egy fiatal benszülött mint hajóslegény került Londonba és megtekintette a brit múzeumot. A sokféle nevezetesség közt bálványgyűjteményt is látott,

melyben egy bálvány az ő hazájából való volt, a hol született és 19 évig élt. Miután minden oldalról megszemlélte a bálványt, végül így szólt: „Ez az első bálvány, melyet életemben láttam.“

Egy a Fidsiszigeteken működő hittérítő nemrég azt mondta, hogy „Egyetlen egy házat sem tud, melyben családi istentiszteletet nem tartanak.“ Kutató utazók ma már alig akadnak azon vidéken tiszta pogány, a kereszténység szellemétől még nem érintett vidékekre. A benszülött segédektől támogatott hittérítők egyik szigetet a másik után hódítanak meg a kereszténységnek.

Századunk első felének leghíresebb hittérítője az angol *Williams* János volt a déli tengeren. A Szamoaszigeteket ő nyitotta meg a kereszténység számára. A teljesen kereszténynyé lett szigetcsoporton 32.000 evangélikus keresztény van. Kár hogy a három nyugati hatalom közti viszályba, a lelki életnek nem csekély hátrányára, a benszülöttek is belevonattak. De remélhető, hogy ezen szomorú állapot most, midőn a Szamoaszigetek német uralom alá kerülnek, mi hamar meg fog szűnni.

Amerikában a magas északon, Grönland, Labrador és Alaszkában 18,500 keresztény található. Itt a dán miszió és a testvérgyülekezet működik. A dán hittérítést Egede János norvégiai lelkész kezdeményezte 1721-ben, ki tizenöt esztendeig kimondhatlan türelemmel és alig észrevehető eredménnyel fáradozott. De hűséges magvetése nem maradt gyümölcs nélkül. Jelenleg ama vidék már rég meghódolt a kereszténységnek.

Épen így járt a herrnhuti misszió is, mely körülbelől ugyan abban az időben jött Grönlandba. Kiküldöttjei csak öt évi eredménytelen fáradozás után részesültek abban az örömben, hogy JÉzus szenvedése történetének elbeszélése végre mégis hatott az eltompult kedélyekre. A még fiatal alaszakai hittérítés máris 8000 keresztényt gondoz.

Brit Északamerika az indián kerületekkel együtt 115,000 keresztényt számlál. Párját ritkító szenvedéstörténete van a hittérítésnek az indiánok között. A komoly és mély lelkületű indiánok vonzódnak az Evangéliomhoz, csakhogy ezek a zsenge keresztény ültetvények ismételve eltiprattak a föld után sovárgó és a keresztény névnek szegyenére való fehérek által. Ezek erkölcsé, mely voltaképen durva borbárság, folyton hóharmatként szállt a virágzásnak indult új keresztény gyülekezetekre.

Nyugatindiában, hol a testvérgyülekezet már 1732-ben kezdte meg a hittérítést, jelenleg nyolc szigeten mintegy 42,000 fekete keresztény létezik. Az angol misszió, mely pedig később kezdte meg ottani működését, megtízszerezte a keresztények számát.

Közép- és Délamerikát 215,500 keresztény lakja.

Ezekután a hittérítési statisztika jelenleg Afrikában 1,080,000, Ázsiában 1,465,000, a déli tengeren 306,000, Amerikában 1 149,500, összesen 4,001,200 evangélikus pogány-keresztényt mutat ki.

Kis szám ez a körülbelül 1000 millió pogánynyal és mohamedánnal szemben, de az eddigi vetés elég szép gyümölcse s egyuttal biztató magvetés a jövőbeli aratás idejére.

Az evangélikus hittérítésnek számszerint való haladását a következő számok szemléltetik:

A bensülött keresztények száma 1861-től 1891-ig azaz harminc év alatt 486,630-cal szaporodott. Kínában 1857-től 1887-ig harmincötzörösével, vagyis 300-ról 10,000-re. Japánban 1882-től 1892-ig, tehát egy évtizedben négyszeresével azaz 14,000-ról 50,000-re. Az afrikai aranypartokon 1857-től 1895-ig, tehát 38 év alatt harmincnyolcszorosával, vagyis 367-ről 13,172-re.

A hittérítésnek ez időben való haladásáról tanúskodik p. o. a bázei 1898. ki jelentés: „Sok vidéken csodálatos mozgalom keletkezett. Kamerunban egész falvak mozgolódnak. A bálványokat eldobják és tüzre vetik. Épen úgy az Aranypartokon. A legtöbb áttérés Indiában Kalikutban fordul elő. Pünkösdkor ismét 55 lélek kereszteltetett meg. A szíriai katolikus gyülekezetekben, déli Malabárban is élet mutatkozik. Ujtestamentumok ellenséges kifakadások közt terjesztetnek. Kínában csodálatos dolgok történnek. A rayintcsui hittérítőt az északi vidékre hívták. Örömmel követte a meghívást s a rákövetkező vasárnapon ezer ember előtt predikálhatott s az igazságnak 80 barátját megkeresztelhette. Egy alkalommal pedig négyszázan felül jelentkeztek keresztelésre.“

„Ámbár ilyen tömeges mozgalomnál sok emberi és testi dolog közbevegyül, mégis csodálatos az, hogy ott, a hol ezelőtt az „idegen ördögöket“ csak gyűlölettel és gúnnyal illeték, most égő vágyódás nyilatkozik az igazság megismerésére. Mindenütt nagy a közeledés és a tudakozódás.“

4. A hittérítési statisztika igazolja, hogy a hittérítés a legjobb uton van, hogy világhittérítéssé válják és a kereszténységet világvallássá tegye. S mindamellett csak a kezdetnél tart. Hogy ezt megértsük és sikeres előhaladása iránt túlkövetelők ne legyünk, tartózkodnunk kell attól az országjárta számítási hibától, mely szerint nehézségeit figyelmen kívül hagyva, kicsinyeljük mellékeredményeit.

A hittérítési szolgálatnak első, külső és természetes nehézsége az éghajlat, mely a hittérítés számos munkásánál kór- és halálesetet idéz elő, munkájukat megnehezíti, félbeszakítja vagy megakasztja, őket házájukba visszaüldözi vagy a sirba fekteti.

Szellemileg leküzdendőek továbbá a nyelvi nehézségek, az idegen nyelvek elsajátítása által, a mi gyakran tanítómesterek és segédeszközök nélkül, pusztán csak a bensülöttekkel való érintkezés által eszközölhető. Nehéz a külső alkalmazkodás is az illető népfaj szokásaihoz és életmódjához, valamint a pogányok nézetmódjának, gondolat, képzelet és érzelmvilágának a megértése is. Pedig az ilyen külső és belső közeledés és alkalmazkodás multhatatlanul szükséges, ha a hittérítő beme-netelt akar találni és befolyást kíván gyakorolni a népre.

De a hittérités feladatának valódi nehézségét csak akkor ismerjük fel, ha egy nyílt, éles és mély pillantást vetünk az ellenálló pogányság lényébe, melyben a bűn mint nagyhatalom nyilatkozik meg és domborodik ki. Vannak olyan misszióbarátok, kik a téritést egy a pogányok által óhajtott és örömmel üdvözölt szolgáltnak tekintik. Ezek azt állítják, hogy a hittéritők könnyű munkát és feladatot teljesítenek. És vannak viszont ellenségei a hittéritésnek, kik, ahelyett hogy a pogányokat a kereszténység számára meghódítani óhajtánák, őket inkább a gyermekkor paradicsomának tiszta ártatlanságában és boldog megelegedettségében óhajtják hagyni. De mindkét felfogás téves eszményiségben szenved.

Nem ártatlanság, hanem erkölcstelenség, nem boldogság, hanem a szellemektől és a haláltól való félelem, nem üdvsóvárgás, hanem érzékiség és érzéktompulás jellemzik sok tekintetben a pogányságot. Egyfelől közömbös kicsinyléssel vetik meg a magasztosabb igazságokat és fordulnak el a lelki javaktól, másfelől pedig vallási és nemzeti elbizakodással saját vallásos nézetöket állítják az új és idegen vallással szembe.

A pogányság részint oly történeti tekintély, mely a hagyomány által mintegy összeforrot a néplélekkel és nagy kora által kiváló tiszteletre jutott, részint pedig nép- és honi ügy: valóságos nemzeti szentély. Szívós erejét a szokás hatalmából és a tömegek összetartásából meríti. Hizeleg a test szerint való embernek, mert meghagyja abban az állapotban, a melyben van, míg a kereszténység a maga bűnbánatával, komoly megtérésével és megszentelődési törekvésével alkalmatlan neki. Mindez sokszor hiábavaló munkává, sőt vértanusággá teszi a hittéritést és megmagyarázza előmenetelének lassuságát.

Az előmenetelt azonban nem szabad csupán a keresztelési statisztikával mérni. Vannak a hittéritésnek közvetett sikerei is.

Az első a pogányságnak hanyatlása. Miként Ephezusban Pál apostol az ő igehirdetésével megnyirbálta a Diána tiszteletére üzött keresetet, egészen úgy tanúskodik Parkhurst hittéritő is: „A föld körül való utazásaimban egyetlen egy új pogánytemplomot sem találtam. Minden pogány istentisztelet, melyet láttam, régi düjledező templomban ment végbe.“

A másik az erkölcsi eredmény. Miképen a kereszténységben úgy a pogányságban azok is, kik különben nem akarnak keresztényekké lenni mégis a kereszténység életlevegőjében osztoznak. A pogány fogalmak átodomulnak, a régi elöitéletek hatályon kívül helyeztetnek és megtisztúlt nézetek kerülnek forgalomba. Mihelyt az Evangéliom egy országban hatni kezd, a pogányság nem maradhat tőle érintetlen, hanem oly átalakulásra vezet, mely a pogányságot a felbomlás felé tereli. A pogány bűnök a keresztény erényeknek engednek, és magok a meg nem kereszteltek is, a kik a keresztény gondolkodást és szellemet még el nem sajátították, viselkedésökben mintegy önkénytelenül nemesbülnek.

Továbbá a megkereszteltek és meg nem kereszteltek közt a titkos keresztényeknek bizonyos középrétege keletkezik, kik mintegy átmeneti

állapotban vannak. Belsejökben már meg vannak győződve a kereszténység igazságáról, de a következmények miatt még nem mernek nyíltan előlépni, hanem addig várnak míg a közvélemény a kereszténység javára fordul.

Végül a hittérítés az igehirdetés, iskola és sajtó által melléksike-reket is ér el. Megteremti vagy előmozdítja a nép művelődését. Életbe lépteti az irodalmat. A szellemi polgárosodásnak utat tör. Az iskolák által hat a családra, a gyermekek által a szülőkre, és előkészíti a serdülő nemzedéket a kereszténység befogadására!

Igy minden eddig elért hittérítési sikernek kettős jelentősége van. Egyrészt arra kötelez, hogy folyton megújuló buzgósággal folytassuk a nagy művet; másrészt biztosítja azon missziói reményt, hogy az Evangéliumnak el kell terjednie széles e világon.

Paret Fr. után. *)

Devanukràchâm.

(A mi növendékünk.)

A »Külmisszió« olvasói tudják, hogy néhány misszió-barát támogatásával a lipcei misszió trankebári tanítóképezdéjében egy tanul ifjút tanítónak képeztetek ki. Az ifju neve *Devanukràchâm*, vagy rövidítve *Anukràchâm* (magyarul: Isten kegyelme) s neveltetésével azt akarom elérni, hogy mivel tőlünk még senki sem fogadta meg az Urnak Márk XVI. 15-ben adott parancsát, egyelőre legalább egy benszülött munkást neveltessünk s képeztesünk ki a missziói szolgálatra. Anukràchâm mult évi február elején lépett be a tanítóképezdébe s azon kérdésekre, hogyan viselkedett s tanult a lefolyt tanévben, *Gehring* tanítóképezdei igazgatótól nemrég igen örvendetes választ kaptam, mely hű fordításban így hangzik:

Trankebár, 1900 január 31-én. Tisztelt Kartárs Ur! Midőn 1899 dec. 12-én kelt szives sorait szivből megköszönöm, egyuttal arra kérem, fejezze ki mindkét lapja**) olvasói előtt Anukràchâm képezdész nevében hálás köszönetemet, amiért adományaikkal lehetővé teszik, hogy magát tanítóképezdénkben a missziói szolgálatra kiképeztesse. Örömmel értesítem róla, hogy Anukràchâm a lefolyt tanévben igen jól viselte magát. Szorgalma is mindig dicséretes volt, úgy hogy a kitüntetéssel letett vizsga után most már a 2-ik osztályba léphet. Ezen osztály annyiban kiváló jelentőséggel bír, mivel kormányfelügyelet alatt is áll. Azok, kik ezt az osztályt eredménynyel végzik, a kormány részéről is képesítést nyernek s azon iskolák, melyekben utóbb alkalmaztatnak, kormánysegélyt is igényelhetnek.

*) Ezen cikk a »*Der alte Glaube*« című folyóirat 15. számában jelent meg s a szerkesztő engedelméből közlöm. A fordítást *Hessler* Samu soproni áll. fegyintézeti lelkész végezte. A »*Der alte Glaube*« Lipcsében Wallmann H. G. kiadónál jelenik meg s ott és minden könyvkereskedésben megrendelhető. Ezen a művelt körök részére *Guszmann* V. lipcei lelkész által szerkesztett gyülekezeti lap előfizetési ára negyedévre 2 márka. Szerkesztő.

**) A másik lap a »*Der Friedensbote*«. Megrendelhető a »Külmisszió« szerkesztőjénél, egy évre 2 koronáért.

Anukrâchâm még 1901 végeig a képezdében marad s 1902 elején teszi le utolsó vizsgáját az egyháztanács előtt, mire ugynevezett primary-iskoláink egyikében fogjuk alkalmazni. Ha itt beválik, ugy nem lehetetlen, hogy később valamikor egy katechéta tanfolyamra is behívjuk, ami azonban attól függ, hogy miként fog a gyakorlati feladatnak meg-

16 benszültött lelkész s 21 preszhyter.

Wannse, Kabis, Schwartz, Pamperrien Sandegren, Boisenherz,
 hitériők. misziógazgató esperes. hitériők.
A tanul zsinat Madraszban.

felelni s hogy erkölcsös életmódot követ-e? A lelkészi pályára kevés előismerettel bir, s azért alig van rá kilátás, hogy egykor a theologiai tanfolyamra is behívjuk. Ő ugyanis csak ugynevezett középiskolát végzett, amely Németországban egy városi polgári iskolának felel meg, míg a

theologiai tanfolyamra rendszeresen csak olyan növendékeket veszünk fel, kik reálgymnáziumban tettek érettségít.

Ebben a hónapban az egyik theologiai osztályban befejezhettem az előadásokat, mivel azon 6 fiatal ember, aki ebben az osztályban tanult, szerencsésen letette az első vizsgát. Egy 2a, egy 2, kettő 3a és kettő 3-as osztályzatot nyert. Azonkívül kettő a görögéből, három pedig a német nyelvből is igen jól vizsgázott. Adja Isten, hogy a beléjük helyezett reménynek megfeleljenek s hogy munkájokból sok áldás fakadjon a tamulországi lutheránus misszió javára. A lipcsei missziói lapban részletesebben le szándékozom írni a szemináriumban kifejtett munkásságomat. Miután már 10 éve szakadatlanul tanítottam, a missziói kollégium április hóra szabadságot adott, hogy látogatásra hazámba térhessek. Elutazásom előtt nagyon is összetorlódik a munka s azért igen kérem, elégedjék meg ezuttal ezen néhány sorral. Talán otthon kínálkozik alkalom további levelezésre. Jó kívánságait köszönve vagyok szívélyes üdvözlettel szerető testvére az Urban *Gehring A.* szemináriumi igazgató.

U. i. Azon kérdésére, hogy minő ajándékkal lehetne Anukrâchâmot legjobban megörvendeztetni, pénzadományt hoznék javaslatba, melyet a képezdeből való távozás alkalmával lehetne neki átadni. A tanítói hivatal elfoglalásakor ugyanis be kell rendezkednie s ebben egy esetleges adomány nagy előnyére lenne. Könyvekkel és ruházattal itt ugyis jól el van látva s ezirányban otthon az itteni szükségletet nem is lehet helyesen megítélni.

Alig csalódom azon feltevésemben, hogy a »Külmisszió« valamennyi olvasója velem együtt örül ezen levélnek, melyből megtudjuk, hogy adományainkkal nem érdemetlent segélyezünk s feltehetjük, hogy Anukrâchâm utóbb mint tanító is sok örömet fog szerezni áldásos működésével magyarországi barátainak. Azért igen kérem azokat, akik tehetik, küldjenek cimemre ezentúl is adományokat, hogy Anukrâchâm neveltetési költségeit tanulmányai. befejeztéig fedezhessem s aztán „első berendezésre“ is küldhessek neki legalább egy csekély adományt. S a mi fő, ne szünjünk meg érte imádkozni, hogy Isten tartsa meg a jó uton, melyen eddig haladt s méltassa arra, hogy majdan mint tanító sok pogány gyermek szívében keltsen szeretetet a Megváltó iránt.

Végül *Gehring* igazgató levelével összefüggésben még egy kérdést vetek fel. Mint maga írja, április havában hazatér Németországba s kilátásba helyezi, hogy akkor folytatja velem a megkezdett levelezést. Németországi tartozkodása alatt bizonyára sok helyen fog missziói előadásokat tartani s azt hiszem, hogy a misszióügy népszerűsítésére igen üdvös volna, ha hazai egyházunkban is rendezne egy missziói körutat. Azért igen kérem, különösen a németnyelvű gyülekezetekben működő kartársakat, adják tudtomra, kívánják-e, hogy egy ily esetleges missziói körut alkalmával községök is érintessék? Kellő számu jelentkezés mellett összeállítanám az utitervet s felkérném *Gehring* igazgatót, hogy lá-

togasson meg bennünket. Hiszen manapság mindenféle „atyfiakat“ küldenek gyülekezeteinkbe: az alliance és methodizmusz prófétái előtt is megnyilik némely templom és szószék ajtaja. Mennyivel szükségesebb, hogy olyan hitvallóshű férfiakat szivesen lássunk, kik nem rontanak, hanem építenek!

Ez ügyben minden kérdésre levélben bővebben válaszolok.

Scholtz Ödön.

Williams János, a déli tenger Apostola.

I. „Mit használ az embernek, ha mind e világot megnyeri is?“

Az 1814-ik év január 30-ikára eső vasárnap alkonyatán London utcáin egy 18 éves ifju őgyelgett. Arckifejezése kedvetlenséget és bosszankodást árult el, mivel barátai kikkel előzetes megbeszélés szerint az estét kedélyesen kellett volna eitöltenie cserben hagyták s nem jöttek el. Unatkozott s az estéli áhitatosságra hivatató harangok szavában sem lelte gyönyörüségét. A templom látogatásától úgy is rég elszokott, bár egészen máskép volt az egykor! Mert Williams Jánosnak — úgy hitták az ifjut — kegyes lelkületű vallásos édes anyja volt, a ki gyermekét hűséges szeretettel és gondnal az Ur félelmében nevelte. De midőn a gyermek ifjává lőn s az atyai házat tanulmányai folytatása végett elhagyta, hova tovább mindinkább tévutra került. Megvetette az Ur napját és igéjét s jobb szerette a rossz társaságot, melyben világi kedvteléseknek hódolt s könnyelmű tréfák üzésében találta örömét.

Amint az említett estén minden terv és cél nélkül az utcán bolyongott egyszerre csak mesterének feleségével találkozott, ki énekes könyvvel a hóna alatt a templomba igyekezett. „Hova? merre?“ kérdé barátságosan az ifjut és nyájas szeretettel felszólította, hogy ha nem volna más dolga jöjjön vele a templomba. Williams nem nagy kedvet érzett hozzá, de azért bár kelletlenül mégis vele ment. Az Isten házában idegennek érezte magát s azért unalmasnak találta a hosszadalmas éneklést. Teste ugyan ott volt a templomban, de szive távol kalandozott s vágyva vágyott a fogadó játékasztalához. Ekkor lépett fel a lelkész a szószékre s felnyitván Máté Evangéliomát (26, 26,) e szavakat olvasá: *„Mit használ az embernek ha mind e világot megnyeri is, lelkén azonban kárt vall? Vagy micsoda váltságot adhat akárki is az ő lelkeért?“* Ez a szó éles nyilként röpült lelkébe s ott mélyen megfészkelte magát. Mint valami varázserőtől lebilincselve figyelemmel halgatta a lelkész szavait s azok elemi erővel hatottak lelkiismeretére! Mindinkább eltűnt szemei elől a vendéglő világi örömeivel s az örökkévalóság állott eléje rettenetes komoly valóságával! Lelki vaksága megszűnt, felismerte eddigi életének ürességét és hiábavalóságát s mintegy érezte, hogyan ragadja őt ki az Isten mindenható karja a romlandóság és kárhozat utjáról! Mint teljesen új ember hagyta el az Isten házat.

Természetes hogy régi barátjai körében többé nem érezhette magát jól s azért végképen szakított velök. Helyettök bő kárpotlást talál egy ifjusági egyletben. Különösen áldásosak voltak reá a kör azon órái, melyek szentírásbeli elmélkedéseknek voltak szentelve, mert azokban Isten igéjének mindig mélyebb ismeretéhez s megértéséhez jutott. Azért később gyakran emlegette, hogy az egylet volt rá nézve az egyetem, melyen tanulmányait végezte. Mint új barátai úgy ő is megváltoztatta kedvteléseit. Vasárnapi iskolákban a tanításnál segédkezni, mint népiratkákat terjesztő egyesületi tag vasárnaponként predikációt vagy más valamely jó művcskét osztani házról házra, szabad óráiban a beteget meglátogatni, vagy a kórházban ágyaik szélére ülve velök beszélgetni s őket vigasztalni: ez volt ezentúl az ő mulatsága. Szóval a hol valamit tenni kellett a Krisztus dicsóságára s az ő egyháza tagjainak javára, ott Williams mindég megállotta helyét.

Ekkor egy általa is meglátogatott missziói órán a lelkész megemlékezett azon megindult hódításokról, melyek a déli tengeren az Evangéliom hirdetésének nyomában jártak. Majdnem husz éven át minden eredmény nélkül fáradoztak ott a társasági szigeteken a „Londoni misszió társaság“ hittérítői. Ugy látszott, hogy az Evangéliom elvesztette erejét az emberevő vadak iszonyu vérengzésével s bűneivel szemben. A benszülőttek több misszionárust megöltek, anélkül, hogy közülök csak egy is megtért volna. Már épen fel akarták adni az eredménytelen munkát, midőn váratlanul kedvezőre fordult a szent ügy sorsa! Pomare Tahiti királya megtért s döntő ütközetben legyőzte ellenségeit mi egyet jelentett az Evangéliom győzelmével. Ezzel a jég megvolt törve s a nép most már mindenütt hévvel kérdezősködött az új *lotu* vagyis az új tan után! A hittérítők visszatértek elhagyott állomásaikra, de számuk nem volt elegendő a tömérdek jelentkező tanítvány kioktatására s azért egyik kérés a másik után érkezett Angliába, hogy küldjenek nekik segédeket a tanítás munkájához. Mindezt élénk színekkel ecsetelte a lelkész ama missziói órában s a hittérítők segélykiáltása visszhangra talált Williams szívében. Ezen órában hívta őt el Isten a misszió apostolává. Isten kezében választott eszközzé kellett lennie, hogy a távol déli tenger számos szigetei általa vezettessenek az Evangéliomhoz. A pogányok ezreinek lelki atyjává kellett lennie a JÉZUSBAN. Williams épen 20 éves volt midőn új működési helyére indult.

2. Az Evangéliom győzedelme Rajateán.

Mintegy 20—25 mértföldnyire nyugatra Tahititól fekszik Rajatea szigete. Itt volt a pogányságnak egyik székhelye, a vérszomjas Oro bálvány temploma. Az oltár melyen ezen bálványnak áldoztak, piros volt azon ezernyi erer ember véréből, kiket rajta időtlen időktől százával kegyetlenül lemészároltak. Hiszen emberáldozat nélkül mi sem történhetett a szigeten: ember vérnek kellett folynia ha háboruba indultak, győzelmi ünnepen, koronázáskor, ha a főnöknek gyermeke született stb.

A század elején Tamatoa uralkodott a szigeten. Amaz előbb említett döntő csatában a mely Tahitin az Evangéliomak utját egyengette, Tamatoa vejének Pomarénak segített. Ez alkalommal megismerkedett a vejénél időző misszionáriusokkal s megkedvelte tanításukat.

A mint csapataival hazatért, a tengerparton mohó kíváncsisággal várták a papok s az otthon maradt nép, úgy őt mint különösen a zsákmányúl ejtett foglyokat. Mert azt hitték, hogy az eddigi gyakorlat szerint Oro tiszteletére fogják őket feláldozni s megenni. De Tamatoa mást tanult Tahiti szigetén s nem hozott magával foglyokat. Sőt a mint sajátái a parthoz közeledtek, emberei a misszionáriusoktól kapott Bibliákat magasra emelve kiáltották: *»Ime itt az áldozat, itt hozzuk a győzelmi zsákmányt!«*

Ha már eléggé bosszankodtak reményeik ilyenén dugába dőlten, még sokkal inkább felingerlődtek, midőn az *»imádkozók«*, a mint az uj *»lotu«* hiveit nevezték: előkészületeket tettek a hirhedt nemzeti szentély, az Oro templom lerombolására! Bosszút esküdtek s fegyvert ragadtak a gonosz tett megtorlására! Hiábavaló volt Tamatoa minden békekísérlete. „Nem kötünk békét az istenégetőkkel, — így hangzott jelszavuk — míg csak ők magok is meg nem izlelik a lángot, melylyel Orot elégették!“

A csekély számú keresztény csapatnak helyzete felette aggasztó volt az ellenség négyszeres túlerejével szemben. A csata reggelén a keresztények mindenen előtt imára térdeltek, aztán bátran ragadtak fegyvert s a helyett hogy bevárták volna az ellenség támadását, ők magok intéztek rohamot az ellenségre. Az alig lehetett a megtámadtatásra elkészülve, mert a nem remélt támadás oly zavarba hozta, hogy gyors futásnak iramodott. A keresztények sok foglyot ejtettek, kik azt hitték, hogy a győzelem öröme felkoncolják s felfalatozzák őket. Midőn a szintén elfogott fővezért Tamatoa elé vezették, az remegve kérde: „Meghaltam?“ mire Tamatoa azt felelte: *»Nem testvérem, ne remegj, meg vagy mentve a Krisztusért!«* A foglyoknak a legkisebb bántódása sem esett, sőt ahelyett hogy életüket vették volna, kiengesztelési lakomát rendeztek részökre. Ekkor a foglyok egyike felugrott helyéről s így szólt: *»Tegyen mindenki tetszése szerint. Én nem szolgálok többé a bálványoknak, kik négyszeres túlerőnk dacára cserben hagytak bennünket. Jehovah az egyedüli Isten! Ha mi győztünk volna, lemészároltuk volna ellenségeinket s most már bizonyára sütnők is őket. Ők pedig lakomát készítenek számunkra! Az ő vallásuk a könyörületesség vallása. Azért hozzájok csatlakozom és övék leszek!«* Példáját sokan követték s megkezdték a szigeten lévő bálványoltárok lerombolását. Rajateán az Evangéliom győzött, ámbár e győzelem egyelőre csak külsőleges volt. Más eszközök kellenek és hosszabb idő szükséges egy pogány nép szívének átidomításához! Hiszen Rajatea ugynevezett keresztényei is vajmi keveset tudtak még az uj *»lotu«*-ról. Ezen a bajon segíteni kellett, miért is Tamatoa a sziget néhány főnökével utra kelt, hogy népe számára tanítót keressen.

Utja szerencsés volt, mert néhány hét múlva magával hozta Williams és Threlkeld misszionáriusokat, kiket a nép nagy örömmel fogadott. Williams többször halálos veszedelemben forgott. Egy ízben négy férfi összeesküdött meggyilkolására. Midőn egy alkalommal a szomszéd szigetre akart átevezni, evezősökül ajánlkoztak neki s menetközben a tengerbe akarták dobni. De a mikor a parttól elakarták lökni a hajót, Williams észrevette, hogy a járművön lék van s így az ut abban maradt s Williams megmenekült. Rajateai munkásságát nagy áldás kísérte. Ha valaki a szigetet két év elmultával újból meglátogatta volna, rá sem ismert többé. A tengeröböl hosszában nagy barátságos falu terült el. Házai nem mint egykor ponyva sátorok, de szép fehérre meszelt rendes épületek voltak, belsejökben egy lakó és egy háló szobával s mindkettő deszka padlózattal. A falu központját a misszionárius lakása s Tamatoa „palotája“ képezte, mely az előbbeninek mintájára épült. A nagy templomot épen akkor építették s mindenki szíves örömmel segédkezett a munkánál; bért pedig senki sem követelt. S a rajateaiak azonkívül még sok mindenféle foglalkozást is tanultak az ő sokoldalú hittérítőjüktől. Dohány és cukorgyárat építettek, kovács, asztalos, esztergályos és timár műhelyeket létesítettek, a sófőző ház pedig a szükséges sót szolgáltatta. Hogy a benszülöttek ezen hasznos munkákra ösztönöztesse, az ipari szorgalom jutalmazására együletet alkottak s jeles készítmények kiténtetésére díjakat tűztek ki, így p. o. száz vaszőget adtak annak, aki leggyorsabban készítette el egy könnyen kezelhető csónakot. Végül Isten parancsolatain nyugvó új törvénykezési rendet léptettek életbe minek eredményeként nyugalmas békés idők léptek az előbbi törvénytelen viszonyok helyébe.

De felmerülhet a kérdés, hogy valjon mindez a missziói munkához tartozik-e? Minden esetre. Williams mindezt azon tudatban cselekedte, hogy ezen előbb emberevőket külső életnyilvánulásaikban is az erkölcsi érzet magasabb fokára kell emelnie, ha azt akarja, hogy az Evangéliom tanai mélyebb gyökeret verjenek bennök. De azért ama különféle foglalatosság mellett is mindég az Evangéliom hirdetésére fektette a fősúlyt! S valóban örvendhetett Williams, midőn a nép élénk tanulásvágyát látta. Tömve volt az iskola minden reggel; ok nélkül nem maradt el egy sem. Ugyanazon padon egymás mellett ültek hatalmas főnökök, volt bálványpapok és vad martalócok és tanulgatták az a, b, c-t meg az olvasókönyvet. S a fejedelem Tamatoa sem restelte alattvalóival az együtt tanulást. Anyák inkább karjaikon hozták az iskolába csecsemőiket, semhogy elmaradtak volna a tanítástól. Őszfűrtű aggastyánok sem tartották keservesnek hogy magas koruk dacára az olvasás és írás titkaiba beavattassák magukat. A vasárnapi isteni tiszteletet 700-nál többen látogatták. Azért Rajateán nemsokára az Isten élő templomának alapját is meglehetett vetni, midőn 1826 május havában 70 benszülött felvette a szent keresztséget. A következő években számuk mindinkább szaporodott s százan meg százan lettek az egyház tagjaivá. A keresztény élet föllendülésé-

nek egy kiválóan szép bizonyosága volt, hogy a benszülött keresztények önálló missziói egyletet alapítottak, hogy az Evangéliom jótéteményeit, melynek örvendettek, a körülfekvő s még lelki homályban lévő szigetekkel s közöljék. S a terv lelkes visszhangra és készséges kivitelre talált. Ámulva olvassuk, hogy ezen ifju misszióegylet fenállásának első esztendejében 10,000 márkát gyűjtött az ültetvényekben leszüretelt kókuszdiók s egyéb termények váltságdíjaként, a misszió céljaira. S nem csak pénzt áldoztak, hanem akadtak közöttök lelkes ifjak is a kik a misszió szolgálatába léptek s mint benszülött hittérítők készek voltak szükség esetén életüket is kockára tenni, pogány szomszédaik megtérítése érdekében. S azon két kiküldött, kik 1822-ben Londonból a déli tengerben folyó missziói munka megvizsgálására küldettek, örömmel jelentette, hogy Rajatea zordon sivatagból bájos virágos kertté változott.

3. Rarotonga.

Gyakran emlegették Rajateán Williams előtt Rarotonga szigetét, mely a benszülöttek történetében nagy szerepet játszott s azért e sziget meglátogatására is vágy támadt benne, hogy az Evangéliomot ott is hirdethesse.

1823 július havában indult a sziget felkeresésére. Legelőbb Aitutaki szigetre értek, a hová már valamivel előbb két rajateai keresztény küldött tanítóul. Itt kérve kérték Williamst, ne menjen a veszedelmes Rarotongára, mely sziget lakói vadságuk és alattomoságukról híresek. De hiába, Williamst semmi sem ingathatta meg föltételében!

Folytatták tehát az utat, de majdnem úgy látszott mintha nem érhetnék el céljokat, mert bár a hajó keresztül kasúl járt a tengeren, a szigetet nem találták meg. Több más szigeten ki is kötöttek s hol barátságos, hol kedvezőtlen fogadtatásra találtak. A hol csak lehetett, mindenütt benszülött tanítót hagytak hátra.

Végül egy reggel kijelentette a kapitány, hogy a további kereséssel fel kell hagyni, mivel élelmi szereik fogytán vannak. Williams ekkor arra kérte, hogy csak néhány óráig folytassák még az utat. Egy benszülöttet egyre másra az árbockosárba küldött kémlelés végett, de mindhiába. Végre midőn már ötödször ment széjjelnézni, a láthatáron valami ugy csillámlott, mintha szárazföld lett volna! S amit látott az valóban a keresett Rarotonga volt s a hajó nemsokára kiköthetett a 7000 ember által lakott gyönyörű szigeten. Néhány barna tanítót itt is elhelyeztek, de ezekkel mindjárt az első éjjel oly rosszul bánt egy hatalmas főnök, hogy ijedelmökben vissza menekültek a hajóra. Csak egy *Papejha* nevezetűnek volt bátorsága egyedül visszamaradni a szigeten.

Mikor a hajó ismét eltávozott, egyedül állott a vérszomjas pogány nép között s megnyitá száját hogy első izben tegyen tanúságot ezen szigeten a JÉzusról. A hallgatóságban egy hegyvidéki *Finomana* nevű főnök is volt, kinek tetszett a beszéd s védelmébe vevén Papejhát, magával vitte a saját falujába. Ott a csendes házi körben sokat beszélt

neki Papejha a jó »lotu«-ról, mire egy napon Finomana előhozta s nyilvánosan megégette bálványait. Népe félelemtől megdermedve nézte ezt a borzalmas látványt s várta a megsértett istenek bosszujának kitörését; midőn azonban ez be nem következett, beletörődtek a történetekbe s a bálványimádás tekintélyén nagy csorba esett.

A »lotu« aztán Papejha hű munkája következtében mindinkább elterjedt s midőn Williams 4 év múlva másodszer jött Rarotongára, örömmel szemlélhette a nagy változást! Nagy ünnepélyességgel fogadták s egyenesen az iskolához kísérték s néhány nap múlva egy csodálatos körmenet jött házához. Tizennégy 5—8 rőf hosszú irtózatosan csuf bálványt hoztak hozzá s tették lábai elé. Eddig ezek voltak Rarotonga urai, de most már az élő Isten előtt hajtá meg a sziget térdeit. Kiváló támaszt nyert a misszió ügye *Makea* főnökben, ki a legőszintébb volt mind azon főnökök között, kiket Williams a déli tenger szigetein megismerhetett. *Makea* eleinte szívósan ellenállott a keresztény vallásnak, de midőn végre saját vallomása szerint legyőzte az Ur, erős marokkal ragadta meg a Evangéliomot s hű maradt hozzá mind végig. Williamsnak hívebb barátja nem volt *Makea* rarotongai főnökénél. Ettől kezdve sok és nehéz munkája akadt misszionáriusunknak a szigeten. Ezek vártak tanítására s megtörtént hogy néha 5000 ember előtt prédikált. A tanításhoz tódulók nagy sokaságát huszonkét osztályba kellett beosztania. Egy teljes esztendeig időzött Williams a szigeten s ez idő alatt mind gazdagabb kéréket gyűjtött az Isten szérűjére.

Az Evangéliom sehol sem talált oly gyors és átható bemenetelt mint Rarotonga szigetén, miért is Williamsnak kedvenc szigete lőn s később mindenkor igazi üdülés volt rá nézve az az idő, ha a szigetet meglátogathatta s ott a keresztény egyházat tovább építhette. Ezen későbbi látogatásánál mind jobban tapasztalta, hogy a rarotongaiak jó tulajdonságaikkal a többi déli tengeri szigetlakókat sok tekintetben fölmulják. Az ipar terén ügyességökkel, egyébként pedig kiváló lelki tehetségükkel tűntek ki. Azért Williams elhatározta, hogy a misszió számára oly szükséges benszülött segédeket közülök fogja nevelni s utolsó otlétekor épen evégett vetette meg alapját a később oly híressé vált missziói szemináriumnak. Eddigelé már 500 nős benszülött segéd került ki ebből az intézetből, a kik számos szigeten különösen a Szamoa s Loyaliti szigeteken, továbbá az új Hebridákon és Guineán találtak alkalmazást. Sokan közülök életökkel pecsételték meg hitőket; egyrészt a gyilkos éghajlat pusztította el őket, másokat a vérszomjas benszülöttek gyilkoltak meg. De sokan a mai napig hiven folytatják a nagy és szent munkát! Így lett a kis Rarotonga a Déli tenger számára körülbelől azzá, ami a régmúlt időkben Irland »a szentek szigete« volt Észak-Európa számára. *)

(Vége következik.)

*) A „Saat und Ernte auf dem Missionsfelde“ című lap 1899 évi szept. havi számából fordította **Liszky János** rimabrezói ág. h. ev. lelkész.

A nemzetközi akadémiai misszió-egylet.

Az új század első hetében Londonban egy gyűlés volt, mely szépen feltűntette azon egyre fokozódó érdeklődést, melyet a külföldön az akadémiai ifjuság a hittérítés ügye iránt tanusít s mely ennél fogva Isten országára kiváló jelentőséggel bír.

Mikor a fentnevezett egylet 1896-ban első konferenciáját tartotta Liverpoolban, csak (!) 700 küldött jelent meg, kik között csak egy külföldi volt. Az ideai közgyűlésen már 1700 főiskolai hallgató vett részt, kik közül 150 Anglián kívüli egyetemet képviselt. Csaknem valamennyi európai ország, továbbá Északamerika, Délafrika, India és Ceylon, sőt Kína és Japán is képviselve voltak a gyűlésen.

A nemzetközi akadémiai misszióegylet célja, hogy a főiskolai ifjuság között érdeklődést keltsen a hittérítés ügye iránt s ezáltal elősegítse „az egész földkerekség evangelizációját a jelen emberöltőben“. S hogy az ifjusági egylet ezen persze nagyon is vérmes reményt és követelést komolyan veszi, azt legszebben igazolja azon tény, hogy az összes tagok mint lelkészek, tanítók vagy orvosok a hittérítés szolgálatába akarnak lépni.

Azért lelkesedésök meleg elismerésben részesült mind azon egyháznagyok részéről, kik a gyűlésen felszólaltak. A rituális vitában nagy szerepet játszó londoni püspök az egylet törekvését olyannak üdvözölte melyben az összes keresztény egyházak egyesülhetnének. Dr. Mackennal az angol szabadegyházak képviselője nagy örömmel vette tudomásul a pártküzdelem kereszttüzeiben álló egyházfejedelem ezen nagyszívű nyilatkozatát. Az ősz canterbury-i érsek pedig megerősítette az ifjuság reményteljes és tettekész lelkesedését. A most elmúlt században az egész földkerekségen mindenütt megnyitlak az ajtók a misszió részére s így nagyon is lehetséges, hogy még a most élő nemzedék idejében nem lesz olyan hely a földön, ahol a Krisztust nem prédikálnak.

A konferencia ünnepélyes megnyitása után több gyűlést tartottak. A tárgyalt kérdések többnyire gyakorlati jellegűek voltak. Azon kérdés tárgyalásánál, hogy miként mozdíthatjuk elő legjobban a missziót, erősen hangsúlyozták, hogy a gyülekezeteket az eddigi szokás helyett, mikor csak rendkívüli alkalmakkor, például missziói ünnepek vagy gyűjtések alkalmával áldoztak a hittérítésre, ezentúl *rendszeres adakozásra* kell szoktatni. A lelkészek nem menthetők fel azon vád alól, hogy eddig nem nevelték a gyülekezeteket tervszerű rendszeres adakozásra.

A londoni misszióegyesület képviselőjének *Willoughbynak* előadása a búr háborúra is kiterjeszkedett, mely háboru az egész angol közvéleményt lázas izgatottságban tartja. „A misszió feladata Délafrikában,“ volt értekezésének címe s ellentétben az angol Jingopárt világhatalmi törekvésével, szóló a létező nemzetiségi ellentétek békés áthidalását állította Anglia főfeladatának Délafrikában. Különösen az erényekben és bűnökben egyaránt gazdag bennszülöttek emelésére és nemesítésére kell

törekedni, kik a fehérek számát hatszor vagy nyolcszor fölülmulják. S minél inkább elmosódnak a délafrikai szerescsenek faji sajátosságai a fehérekkel való érintkezés következtében, annál szükségesebb, hogy az őket fenyegető sokféle veszedelem ellen, a kereszténység védelme alá helyeztessenek. Ennek elmulasztatását utóvégre is a fehér lakosság sínylené meg leginkább. Mert egy kulturnép sem képes egy oly alacsonyabban álló faj erkölcsrontó befolyásának, melylyel folytonosan érintkeznie kell, állandóan ellenállani, amint azt egy a történelemre, különösen a régi Róma történetére vetett pillantás elég világosan bizonyítja.

Az egész konferencián lelkes hangulat uralkodott, ami azt mutatta, hogy az akadémiai misszió-egylet által indított mozgalom nem csökkent, hanem ellenkezőleg nagy fejlődésnek indult. Igaz, hogy a mozgalomhoz sok rajongás is tapad. Egy a testből s nem a lélekből jövő nyugtalanság elő szeretné az egyház Urának irni az utat, hogy merre menjen s erővel elő akarná rántani az Ő országát. De Ő az ifjúság rajongása által sem engedi magát megtántorítani, hanem a bölcsessége által megállapított utakon vezeti tovább a pogánymisszió ügyét. Egyébként azonban ez a mozgalom is eszközzé válhat kezeiben, mivel a pogánymisszió iránti érdeklődést beviszi a művelt ifjúság körébe s új missziómunkásokat gyűjt közülök az új missziós század részére!

„A. G.“

Misszióképek Tamulországból.

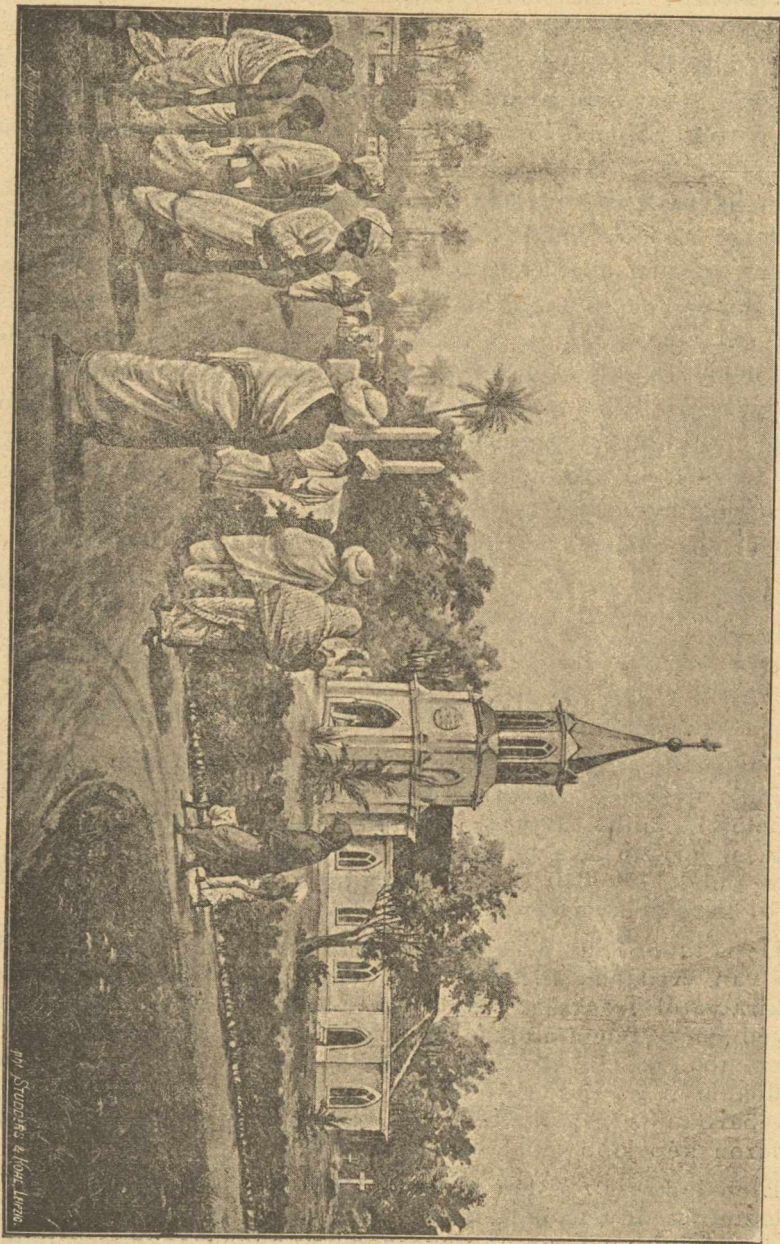
Olvasóink előtt ismeretes, hogy a *Lipcsei misszió* fő működési tere a Keletindia délkeleti csúcsán fekvő Tamulországbán van. Ezen ország körülbelül 15 millió lakossal bír, kik közül 14 millió még ma is pogány. A Lipcsei misszió 58 éve működik Tamulországbán s 1898 végén 17,817 tagot számlált, kik 640 községben laknak, 211 iskoláját pedig 6754 pogány és keresztény gyermek látogatta.

De a lutheránus missziónak Tamulországbán még sokkal régebb multja van. A dánok 1620-ban hatalmukba kerítették az akkori Tandsaur királyától **Trankebár** tengerparti falut, melyet kikötővé változtattak át s védelmére felépítették a híres dānsborgot (dán erősséget), mely a mult számban közölt első kép baloldalán látható. A dán katonák s kereskedők lelki gondozására pedig dán lutheránus lelkészt is alkalmaztak Trankebárban s felépítették a Siontemplomot, melynek körvonalait ugyanazon kép jobb oldalán szemlélhetjük.

Ezen lelkészek a dán hiveken kívül a körülfekvő benszölöttekre is kiterjesztették figyelmöket, de a rendszeres lutheránus missziói munka csaknem 100 évvel később kezdődött, midőn a kegyes lelkületű *IV. Frigyes* dán király 1705-ben saját költségére a német származású *Ziegenbalg* Bertalan s *Plütschau* Henrik hittérítőket küldte Trankebárba, hogy a pogányoknak hirdessék az Evangéliomot. Ezen békehernökök hét hónapi tengeri utazás után 1706 július 9-én érkeztek Trankebárba, úgy hogy ez a nap tekinthető a lutheránus tamulmisszió születésnapjának.

Ezen első hittérítők hihetetlen gyorsasággal megtanulták a nehéz tanulnyelvet, úgy hogy nemsokára taníthattak s prédikálhattak s már 1707 május 12-én megkeresztelhatték az első pogányokat ; mikor pedig Ziegenbalg 1719 február 19-én meghalt, már 250 pogány tért be Isten

Az evang. luth. missziótemplom Kudelurban.

országába. Ezen két első hittérítő után aztán egyre új meg új misszionáriusok érkeztek Németországból, Dánia és Svédországból Trankebárba s a körülfekvő falvakba : mikor pedig 1752-ben engedélyt kaptak, hogy az egész Tandsaur királyságban hirdethetik az Evangéliomot, csakhamar

Tritsinopoli, Trandsaur, Madrasz és Kudelur városokban is keletkeztek misszióállomások s a megkeresztelték száma 1788-ban 18.000-re, a benszülött segédek száma pedig ugyanakkor 40-re emelkedett.

Igy volt ez a XIX. század elejéig, mikor szomorú idők jöttek az egyházra s a misszióra. A rideg racionalizmus jutott uralomra, melynek hívei kinevették a hittértítőket, mint bolond rajongókat, minek következtében egyre kevesebb ifjú jelentkezett a szent szolgálatra, úgy hogy végre csak egyetlen hittértítő, *Cämmerer* volt már Trankebárban és Tamulországban, miért is a dán kolónián kívül 1820-ban az összes gyülekezeteket átadták egy angol misszió-társaságnak. S midőn *Cämmerer* 1837-ben meghalt, vele együtt a régi dán-hallei misszió is sirba szállt, melynek Németországból hosszú időn át *Francke* Ágost Hermann volt leglelkesebb pártfogója.

De bár ily módon a lutheránus misszió több mint száz éves fáradtságának gyümölcse elveszett az egyházra nézve, Isten nem engedte, hogy egyháza teljesen kipusztuljon a tanulok között. Azért midőn 1836 augusztus 17-én néhány hitvalláshű lutheránus férfi megalapította a drezdai ev. luth. misszióegyletet, mely székhelyét 1848-ban Lipcsébe tette át, ezek első határozata az volt, hogy a luth. missziót, mint Istentől rendelt területen, ismét Tamulországban fogják folytatni. S így is történt. 1841 március 20-án érkezett az első új lutheránus hittértítő, *Cordesz* személyében Trankebárba, hol először mint *Knudsen* dán lelkész segéde működött; midőn pedig ez 1843-ban visszatért Dániába, az állomás önálló vezetését is átvette. S midőn a dánok Trankebárt 1845-ben eladták az Angoloknak, kik időközben egész Keletindia uraivá lettek, a trankebári keresztények arra kérték a királyt, engedje meg, hogy egy lutheránus misszióegylet vehesse át további gondozásukat. A király beleegyezett s Trankebárt 1847-ben összes épületeivel s telkeivel az említett ev. luth. misszióegyletnek ajándékozta, melynek azóta mai napig Trankebár működési központja Tamulországban.

S bár a régi Dansborg most már romba dőlt, mivel Anglia semmi gondot sem fordít reá, felépült helyette Trankebárban Isten városa. Trankebár ma is a missziói egyháztanács székhelye. A város közepén fekvő nagy és szép Jeruzsálemtemplomhoz, melyet még Ziegenbalg épített buzgó benszülött gyülekezet tartozik. Trankebárban van a könyvnyomda, hol a tanul Bibliát, énekeskönyvet, agendát, kátét, röpiratokat stb. nyomtatják s ott van a tanító- és lelkész-képezde, hol jeles benszülött ifjakat képeznek ki a szent szolgálatra, kik aztán kiviszik az Igét az egész országban szétszórt számos gyülekezetbe, mely gyülekezetek mindegyikének Trankebár lelki anyja. S a tengerparti szép, csendes városka kiválóan alkalmas hely mindezen munka részére.

Ha már most magára a *tamul népre* fordítjuk figyelmünket, úgy azt látjuk, hogy mint az egész keletindiai félszigeten, úgy a tanulok között is a *kasztrendszer* uralkodik. A születés előnye vagy hátránya nálunk is nagy befolyással van az illető egyén későbbi társadalmi szerepére, amennyiben gazdag és nemes szülők gyermekeire nálunk is egészen más jövő vár, mint pld. egy szegény napszámos fiára vagy leányára. De azért nálunk a legszegényebb is szabadon választhatja pályáját s ezer példa van rá, hogy a kiváló erényekkel s tehetségekkel felruházott szegény, a legelőkelőbb társadalmi állásba küzdötte fel magát. Tamulországban ez a kasztrendszer miatt lehetetlen, mert ahogy a holló nem költhet galambot, ép úgy nem lehet ott a takács fiából kovács, vagy a pária fiából bramán. S ezen felül az egyes kasztok tagjai minden kö-

zösségből kizárják egymást. Magasabb kaszt tagja nem ehet oly ételből s nem ihat oly italból, melyet alacsonyabb kaszthoz tartozó készített. Az alacsonyabb kaszthoz tartozónak nem szabad a magasabb kaszthoz tartozó házába belépni. Azért ezen szegény emberek nem ismerik a közös munkát, kölcsönös támogatást s egymás segélyezését s a haza és felebaráti szeretet fogalmai ismeretlenek előttök. Neki a *kaszt* mindene; azért lelkesül és áldoz, s a kasztfőnöknek vakon engedelmeskedik, mert tudja, hogy ellenkező esetben kizárnák a kasztból, ami reá nézve annyit jelent, mintha az emberi társadalomból taszítanák ki.

Minden kasztnak megvannak a maga szokásai s a tanulok vallásos cselekményeit s az egyes bálványok tisztelétét is a kasztok szabják meg. Nősülni csak a kaszton belül lehet. Akit a kasztból kizárnak, az „átok“ alatt van s legjobb barátai sem érintkezhetnek vele sőt ha meghal, még a máglyához sem kísérik el S mivel azt, aki a keresztény hitre tér feltétlenül kizárják a kasztból, képzelhető, hogy mennyire nehezíti a kasztrendszer a kereszténység terjedését a tanulok között.

A tanul nép jelenleg általában három főcsoportra oszlik, u. m. a szudrák, bramánok és kasztnélküliek (páriák) osztályára. Talán nem lesz felesleges mindegyik osztálylyal közelebbről megismerkedni.

(Vége következik.)

— n.

Az angol egyházi misszióegyesület (Church Missionary Society) 100 éves jubileuma.

II.

Az egyesület londoni jubileumi ünnepe egy egész hetet igényelt, de már előbb, 3 év óta mindent elkövettek a misszió vezetői, hogy az ünnepély az alkalom ritkaságához méltó legyen. Évégéből egy ünnepi bizottság alakult, mely körültekintő részletességgel mindent elkövetett, hogy az angol közvélemény figyelmét a jubiláló világegyesületre irányítsa. S így csak természetes, hogy a jubileumi ünnepély lefolyása az angol viszonyoknak megfelelően, minden tekintetben méltóságos volt.

Már vasárnap, 1899 április 9-én London több nagy templomában bevezető Istentiszteletet tartottak, de az ünnepélyt tulajdonképen azon ünnepi Istentisztelet nyitotta meg, mely hétfőn, április 10-én este a Szent Pálról nevezett híres székes egyházban tartatott. Ez alkalommal óriási közönség töltötte meg a tágas templomot. A C. M. S.-vel összeköttetésben álló gyülekezetek énekkarainak legjelesebb tagjaiból alakult ünnepi kar gyönyörű jubileumi himnuszokat énekelt, melyek hatalmas viszhangra leltek a dómot betöltő ájtatos sokaság szívében. Igen szép volt azon ünnepi processzió, mely a Canterbury-i érseket, mint ünnepi szónokot, a magas kórusra kísérte. A hosszú processziót az u. n. *diocesan lay readers* *) egy csapata s több mint 150 lelkész nyitotta meg, kik után a rendező bizottság tagjai, a szabadságon lévő hittérítők, szá-

*) Olyan tekintélyes laikusok, kik egyházi téren kiváló érdemeket szereztek magoknak, amiért az Istentiszteletekben az Evangéliom felolvasása vagy a liturgiában való közreműködés által aktív részt vehetnek.

mos indiai és afrikai benszülött lelkész, az angol államegyház több püspöke, valamint a missziómezők püspökei közül is többen következtek. Az ünnepi beszédet mint már említettem, maga a canterbury-i érsek tartotta Apost. csel. 13, 2. felett. Beszédét méltóságteljes egyszerűség jellemezte. Nem sorolta fel Isten előtt, hogy mi mindent végzett a C. M. S. s az angol kereszténység 100 év alatt, hanem inkább arra mutatott rá, hogy mily óriási missziói munkát kell még teljesíteniök s beszédét e szavakkal végezte: „Testvérek! szíveljétek meg szavaimat s feleljetek lelkiösméretetekben ama kérdésre, hogy tettetek-e már eddig olyas valamit, ami azzal felérne, amit az Ur tett értünk? Merítsetek azért új kedvet a további nagy munkához és siessetek egyházatokat feloldani azon vád alól, hogy oly keveset ad, holott oly sokat nyert Istentől!“ — Ime, minő változás. Száz év előtt a püspökök féltéken távol tartották magokat az egylettől, mert attól félték, hogy az eretnekséget fogja előmozdítani s a canterbury-i érsek nem akarta megerősíteni alapszabályait. Most pedig a legtekintélyesebb püspökök részt vesznek a jubileumi ünnepeken s a canterbury-i érsek tartja a jubileumi prédikációt!

Másnap, kedden április 11-én az *Exeter Hall*-ban gyűltek össze a C. M. S. barátai. A podiumon, melyen az egyházi méltóságok és szónokok foglaltak helyet, vörös alapon nagy fehér betűkkel ezen három szó volt olvasható: »*Thanksgiving, Humiliation, Advance*« (Hála, megalázás, előre), — mintegy jelezve azon hangulatot mely az összes beszédeket áthattotta. A szemközt levő karzaton ez állt: „Egyebek munkálkodtak, és ti az ő munkájokba állottatok“ (Ján 4, 38). Az oldalkarzatokat a *Bickersteth* exeteri püspök által irt jubileumi himnusz ezen kezdő szavai diszitették: „Ertem s az Evangéliom kedveért menjetek és hirdessétek a megváltásról szóló örömhirt“. A teremben lévő óra körül ez állt: „Minden pillanatban egy lélek távozik a világból, anélkül, hogy Krisztusról hallott volna.“ Alatta egy földgömb volt lerajzolva ezen felirattal: „Úgy szeretne Isten a világot, hogy az ő egyszülött Fiát adá“. Végül a falat cimerek diszitették, melyek az egyes missziómezők nevét s a rá vonatkozó fontosabb adatokat tartalmazták.

A délelőtt tartott tárgyalásokkal rövid áttekintést akartak nyújtani a lefolyt 100 év külső és belső fejlődési történetéről. Lord *Kinnaird* elnök rövid megnyitó szavai után *Long* archidiakonus beszélt az egyesület *gyermekéveiről* s a sziera leonai és indiai munkáról. Long után dr. *Bruce* szólt a *perzsa* misszióról, hol maga végezte az uttörés nehéz munkáját, majd *Enszor* György ismertette a *japán* misszió eredményét, hol szintén ő kezdte meg a munkát. Végül *Wilsson* K. T. az *Uganda* misszió képét rajzolta, mint az egyetlen élő tanu azon expeditióból, melyet a C. M. S. 1876-ban először küldött azon országba.

Délután a wakefieldi püspök megnyitó beszéde után a missziói munkásság azon különböző methodusait vagy ágait ismertették, amelyek a lefolyt század alatt kifejlődtek. *Bateman* a pogányok közti prédikálás-

ról; *Clarke* a missziói iskolákról; *Banisster* a nők missziói tevékenységéről; dr. *Duncan* az orvosi misszióról; *Weilbrecht* a missziói irodalomról s *Johnson* J. afrikai lelkész a benszülött missziói segédekről beszélt.

Ugyanaznap *este* még egy népies összejövetel is volt, melyen a wincheszteri püspök intézett lelkesítő beszédet a nagyszámu hallgatóság-hoz s mely alkalommal ködfátyolképekben is bemutatták a száz év főbb eseményeit és legtekintélyesebb missziói munkásait.

Szerda, április 12-e volt a társaság alapításának tulajdonképeni évfordulója s így természetes, hogy a jubileum alkalmával is ezen napra fektették a fősúlyt. E napon mindenek előtt a *Castle et Falcon* vendéglőt keresték fel, aztán pedig a férfiak részére rendeztek meetinget, melyen a canterbury-i érsek, 9 püspök, sok magas állambivatalnok, tábornok, és igen sok egyházi és világi kitűnőség vett részt. Először a földkerekség minden részéből és számos prot. misszióegylet részéről beérkezett üdvözlő iratokat olvasták fel, majd 3 rezolúciót tárgyaltak, melyek mindegyikéhez két-két szónok szólott. Az elsőben az *Isten iránti hálának* (Thanksgiving) adtak kifejezést, amit a canterbury-i érsek és az earl of Northbroock, India egykori alkirálya tolmácsoltak, mely utóbbi különösen India jelenlegi vallásos helyzetét festve, a legőszintébb elismerés hangján nyilatkozott az evang. misszióról. A második rezolúcióban az *Isten előtti megalázásra* (Humiliation) hívták fel a gyülekezetet s *Whipple* minnezótai püspök különösen azt hangsúlyozta, hogy azon 800 millió pogányt, kikért Krisztus szintén meghalt, csak úgy nyerhetjük meg a kereszténységnek; ha a ritusok és ceremóniák körül kifejlődött vitatkozások helyett, mindnyájan szeretettel egyesülünk a Jézus Krisztusért való missziói munkában. Végül a harmadik rezolúcióban: *Advance-Előre!* lord *Cranborne* és *Fox* lelkész azon kötelességeket hangsúlyozták, melyek az évről évre nagyobbodó angol világbirodalomra a kereszténység terjesztése körül háramlanak. „Ha igaz, hogy Angolország az Istenfiáról szóló Evangéliom által lett azzá, ami, aki minden emberért meghalt, akkor kötelességünk, hogy róla azok előtt is bizonyoságot tegyünk, akik még nem ismerik. Kicsoda hajlandó azért közületek. — végzé *Fox*, a jelenlevő nagyszámú fiatalságra mutatva, beszédét — hozzánk s a Krisztushoz csatlakozni s a csatasorba lépni?!“

Este az *Albert Hall*-ban tartottak népgyűlést, mely fényes lefolyása miatt bizonyára egyedül áll eddig az egyesület történetében. Legalább 10.000 ember volt London ezen legnagyobb termében s már az ezen tömeg által lelkesen dalolt missziói énekek is leirhatatlan hatást gyakoroltak. A népies és építő szellemben tartott előadások címe a következő volt: Köszönet az egyesület fejlődéséért itthon s az idegenben; köszönet a meghalt munkásokért s azokért kiket Jézushoz vezettek; köszönet azon munkásokért s szükségletekért, mikkel az Ur folyton el látja az egyesületet; általános köszönet. — Mint már délelőtt a *Quens Hall*ban úgy *este* az *Exeter Hall*ban hasonló lefolyású paralellgyűlés is volt, azok részére, kik a főgyűléseken el nem fértek.

Igen érdekes volt azon 3 gyűlés, melyet *csőtörtőkön* tartottak s melyen *más* misszióegyesületek működését ismertették. Először a new-kasztlei, rochesteri és bathi püspökök ismertették a *Church of England* misszióját Ázsia, Afrika és Ausztráliában. *Whipple* minnözötaí püspök az Egyesült Államok anglikán egyházának misszióiról; dr. *Lang* a Church of Scotland misszióiról; dr. *Smith* a skót szabadegyházak misszióiról; *Monod* Tivadar a párisi evang. misszióegyesületről beszélt, mely ugyanazon évben ünnepelte 75 éves jubileumát. A bázeli missziót *Würz* missziói titkár; a brit és külföldi bibliaegyesületeket *Morrisz* H.; a veszleyánusok misszióját *Macdonald* titkár; végül a „Londoni misszió-egyesület“-et *Thompszon* titkár ismertette.

Pénteken újra *Advance-Előre!* volt a jelszó. Reggel bibliamagyarázat képezte a bevezetést, mire megindultak a tárgyalások, melyeknél nem hiányoztak a fantasztikus tervek, amint az az angoloknál és amerikaiaknál már szokás. Pld. *Brooké* rev. kimutatta, hogy a világ evangélizációja a jelen emberöltőben nem lehetetlen, ha a 10 millió protestáns urvacsorázó közül minden századik hittérítő lesz s a többi 99 ellátásáról gondoskodik. — Délután „The Regions Beyond“ — „a még el nem ért világ“ volt a jelszó. A *carliszei* püspök bevezetése után *Macartney* ausztráliai rev. azon kérdést tárgyalta: „Hol vannak a Regions Beyond? a még el nem ért világok?“ S miután megemlítette, hogy a civilizáció által fel nem fedezett s hittérítők által meg nem szállt vidék már alig létezik, röptében átvezette hallgatóit Kanadán, Közép- és Délamerikán, Északafrikán, India, Kína és Indonézián s kimutatta, hogy az 1000 millió pogány, mohammedánus és zsidó a Regions Beyond, a még el nem ért világ! Igen tartalmas beszédet tartott a *coventry-i* püspök ezen tárgyról: „Mi kell a pogányoknak?“ s kimutatta, hogy igazság, megváltás, személyes Istenben való hit és az Istenhez vezető biztos utra van szükségök. Végül még több hittérítő és benszülött lelkész mutatott rá azon nép szükségletére, mely között működnek, mire *Chavassze* rev. vetette fel a kérdést: „Hogyan felelhetünk meg mindezen szükségletnek?“ s adta meg reá a feleletet: „Ha közösségbe lépünk az élő Krisztussal s tőle nyerjük a szükséges erőt!“

Utoljára pénteken este gyűltek össze a C. M. S. barátai, mikor is ezen kérdést tárgyaltak: »*Mit kíván Krisztus az ő népétől?*« A *peterboroughi* püspök három részre osztotta fel a kérdést. 1. Mit kíván Krisztus? — „Minden lélek az enyém!“ 2. Miért kívánja, hogy minden lélek az övé legyen? — „Mivel valamennyit megváltotta vérével.“ 3. Mit kíván Krisztus tőlem? „Erre mindenki maga tartozik felelni s bárha mindenki azon tudatban felelne, hogy az Ur hallja válaszát!“ — Végül pedig, több más beszéd után, az utolsó szónok azon lelkes kérést intézte a hallgatósághoz, hogy álljanak mindnyájan az Ur szolgálatába s evégett Ábrahámot állította fel négyszeres péida gyanánt, ki először hazáját, aztán családját, aztán gazdagságát s végül fiát áldozta fel, csak hogy az Ur parancsát teljesítse. Így a hittérítő is mindent szívesen feláldoz a Krisztusért.

Hogy a *gyermek*ek is részt vehessenek s még késő öregségükben is emlékezzenek reá, hogy részt vettek a C. M. S. 100-éves jubileumán, azért *szombaton* délután nagyszerű *childrens meetinget* (gyermek kongresszust) rendeztek az Albert Hallban, melyen ezernyi ezer gyermek vett részt, sok ezren pedig be nem fértek az óriási terembe. Azonkívül már a londoni ünnepélyek alkalmával s még inkább a rá következő hetekben az egész birodalomban s a gyarmatokban is mindenfelé rendeztek jubileumi ünnepélyeket, melyek néhol szintén több napig tartottak s melyek számát legalább 5000-re becsülik. Azonkívül pedig a jubileum emlékére külön jubileumi alapot is gyűjtöttek, melyre több mint 4.000.000 korona gyűlt össze. Ez az angol viszonyok között persze nem túlnagy összeg, mivel a C. M. S. évi *rendes bevétele* körülbelül 8 millió koronára tehető; de épen az emeli előttünk ezen egyesület tekintélyét, hogy soha sem helyez súlyt a pénzre, hanem mindég csak a hittértés iránti szeretetet igyekszik éleszteni és fokozni, jól tudva, hogy az Ur alkalmas időben mindég megfogja adni a szükséges eszközöket. S bizton hisszük, hogy a lefolyt szép ünnep is nagyban fokozta a C. M. S. régi barátainak missziószeretetét s számos új barátot is szerzett ezen hatalmas misszióegyesületnek.

A lipcei missziókollégium is meleg üdvözlő iratot intézett a C. M. S.-hez 100 éves jubileuma alkalmával, mivel azon örömmön kívül, melyet egy egészben véve evangéliumi szellemben működő missziótársulat százéves áldásos munkássága felett érez, kiváló súlyt helyez reá, hogy a C. M. S. missziókkal úgy Indiában mint Afrikában a legszebb szomszédos viszonyban él, irántunk mindég előzékenységet tanúsít s hittértőihez számos misszionáriusunk benső baráti viszonyban áll.

Azért mi is szívből kívánjuk, hogy a C. M. S. a 100 év alatt megvetett szilárd alapon, az új században is fokozott eredménynyel építse tovább Isten egyházát a pogányok között s hogy mindég lankadatlanul kövesse a jubileumi ünnepek leggyakrabban hangoztatott jelszavát: Advance! Előre!

Sch ol tz.

Hazai missziói hírek.

— **Adakozás.** A lipcei »Evang. Luth. Missionsblatt« mult évi 20-ik számában Magyarországból a július-szeptemberi évnegyedről a következő összegek nyugtázását olvassuk: *Balassa-Gyarmat* a dunáninneri kerület 84 gyülekezetéből, dr. Baltik F. püspök ur által 241 frt. 74 kr.; *Budapest* 5 frt.; *Brassó* 2 frt. 25 kr.; *Liptó Szt. Miklós* a „Cirkevné Listy“ gyűjtése 25 frt.; *Modor* a „Straž na Sione“ gyűjtése 74 frt. 60 kr.; *Pilis Sárkány S.* püspök ur gyűjtése a bányai kerületből 241 frt. 32 kr.; összesen 589 frt. 91 kr. A folyó évi 4-ik számban pedig a következő adományokat nyugtázzák a mult évi október decemberre terjedő évnegyedről: *Agfalva* a Külmisszió s Friedensbote gyűjtése 47 frt. 59 kr.; *ugyanonnan* 24 frt. 02 kr.; *Békés Csaba* az „Ev. E. Szemle“ gyűjtése 14 frt. 63 kr.; *Késmárk* Kailing Hugó hitjelölttől 4 frt. 15 kr.; *Liptó Szt. Miklós* a „Cirkevné Listy“ gyűjtése 42 frt.; *Sopron* a felső esperesség

néhány gyülekezetének adománya 13 frt. 74 kr.; *Pozsony* Schmidt K. J. lelk. gyűjtése a Friedensboteban 113 frt.; *Szombathely* Kis J. lelk. a dunántúli kerület 9 gyülekezetéről 25 frt. 09 kr.; összesen 298 frt. 85 kr. A »Külmisszió« mult évi 3-ik számban az első félévről 186 frt. 89 kr. nyugtázásáról számoltam be, mit hozzáadva a második félévről kimutatott fenti két összeghez 1899 ben összesen 1075 frt. 65 kr. folyt be Magyarországból a Lipcsei ev. luth. misszióegyesület pénztárába. S mivel 1898-ban csak 709 frt. 96 kr., 1897 ben pedig csak 529 frt. 86. kr. folyt be ugyanazon célra, látható, hogy a missziói érdeklődés nálunk is egyre terjed s hihetőleg nincs messze azon idő, midőn egyetlen lelkész és gyülekezet sem fogja elmulasztani JÉzus utolsó parancsának, a missziói parancsnak teljesítését.

— Gyurátz Ferenc dunántúli püspök volt főpapjaink közül az első, ki körlevelet intézett a külmisszió ügyének pártolása végett kerülete lelkészeihez és gyülekezeteihez. S bár ezen felhívás következtében kezdetről fogva tekintélyes összeg küldetik évenként dunántúlról Lipcsébe, az adomány még sem tűnik úgy fel, mint péld. a dunáninni vagy bányai kerület adománya, mivel sokan egyenesen Lipcsébe küldik azt, mások az esperesi pénztár utján juttatják rendeltetési helyére, egyesek a „Külmisszió“ közvetítésével élnek s csak igen kevesen küldték az offertóriumot a kerületi gyámintézeti pénztárba. *) A hittérítés iránti szeretet fejlesztése, valamint az adományok egységes kezelésének szabályozása végett püspök úr a mult év végén ismét pásztorlevelet intézett az esperesek közvetítésével az egyházközségekhez, melyet egész terjedelmében közlök.

»Nagyfiszteleetű Esperes Úr!

Három évvel ezelőtt köriratban hívtam fel egyházközségeinket a külmissziónak szives adakozással való támogatására. Egyszersmind az adományok összegyűjtésére az egyházmegyei és egyházkerületi gyámintézeti bizottságokat kértem fel.

Sajnálattal értem az egyházkerületi gyámintézeti elnökség jelentéséből, hogy a külmissziónak az evang. hitbuzgóságra hivatkozó ügyét kevés helyen méltatták figyelemre, így, hogy míg a dunáninni egyházkerületben 241 frt. a bányaiiban is ugyanannyi, a mi a dunántúli egyházkerületünkben csak 27 frt. 40 kr. gyült össze e célra.

Igaz, hogy hívainket sokféle adók terhetik, de másrésről a külországokban lakó protestánsok sem ismerik az adómentességet, ők is viselik az állami adón kívül az egyház és iskola fentartási terhét is és mind e mellett lankadatlan hűséggel hozzák meg áldozataikat évenként a külmisszióra, hogy ez mindég szélesb körben hirdethesse az Evangéliomot, ezzel éléssze a hitet, a lelki világosságot a pogányok között. Ez a nagy feladat: JÉzus szent tudományának terjesztése mind-n hívőt tehetsége szerinti közreműködésre, áldozásra int. A kötelesség teljesítésében a külmisszió pártolásánál *ne hagyjuk egyházkerületünket az utolsó sorban.*

Tegyünk még egy kísérletet az evang. részvét felébresztésére.

Bizalommal megkeresem Nagyt, Esp-res Urat, méltóztassék jelen levelem közlésével egyházmegyéje gyülekezeteit felhívni a külmisszió ügyének felkarolására. Rendezzen az egyházközség a maga körében gyűjtést e célra, vagy ajánlja fel egyik vagy ünnep második napján a templomi offertóriumot. Sziveskedjenek ily alkalommal a nt. lelkész urak a külmisszió ügyét ismertetni s melegen ajánlani a hívek figyelmébe.

*) Számításom szerint dunántúlról tavaly összesen 172 frt. 99 kr. misszióadomány küldetett Lipcsébe. — Szerkesztő.

Vallásos esték tartásánál is igen alkalmas tárgy az előadásra a külmisszió munkássága. A lipcsei missziói egyesületnek ide vonatkozó számos kiadványai kaphatók nt, *Scholtz* Ödön lelkész úrnál Ágfalván, kinek »Külmisszió« című lapja is teljes mértékben megérdemli a figyelmet.

A nt, lelkész Urak sziveskedjenek a gyülekezeteikből a külmisszió céljára gyűlt összeget az adakozók neveivel a nt, esperesi hivatalhoz beküldeni. *Nt, Esperes urat pedig felkérem, hogy az egész egyházmegyéjéből összegyűlt külmissziói adományokat az adakozó gyülekezetek névsorával együtt hozzám juttatni méltóztassék,* hogy a kimutatást annak idején a püspöki jelentésben közölhessem.

A külmisszió ügyét nagybecsű jóakaratóba ajánlva, üdvözetem nyilváníttásával,

Nagytsizteletű Esperes Úrnak Pápán, 1899. nov. 6. hive: *Gyuráts Ferenc* püspök.*

Tudva, hogy a kerület lelkészei és gyülekezetei mily nemes buzgalommal igyekeznek Püspök Úr nemes inteniót minden téren előmozdítani, biztosra vehető, hogy a külmisszió ügye dunántúl most még nagyobb sőt általános lendületet vesz. A magam részéről őszintén köszönöm folyóiratom szives ajánlását, mely eddig épen dunántúlról tapasztalta a legkevesebb pártfogást. Bárha főpásztorunk szava ez irányban is visszhangra találna!

— **Dr. Baltik Frigyes** dunáninni püspök ur mint már évek óta, úgy ezidén ismét külön pásztorlevélben hívta fel a gyülekezeteket a misszió-ügy pártolására. A gyülekezetekhez intézett pásztorlevelet, tekintettel országos egyházunk és saját kerülete háromnyelvűségére, nagyon helyesen magyar, tót és német nyelven adta ki A magyar levél a következő: „Nagytsizteletű ág. h. ev. egyház! Üdvöt az Urban! Örömmel köszöntlek Atyámfiak, mert évről évre tapasztalom, hogy a pogánymisszió iránti kötelességérzet mindegyre jobban megerősödik, amit a pogánymisszió céljaira áldozott összegek nagyobbodásából látok. Az Urnak ezen most folyó esztendejében, újból hozzátok fordulok kérő szózatommal, hogy segítséggel legyetek az Evangéliomnak a pogányok közt való terjesztésénél. Mindenek előtt kérésekkel és könyörgésekkel forduljatok az Urhoz, a miért is felkérem a Tisztelendő Lelkész Urakat, hogy pünkösöd II-ik napján emlékezzenek meg egyházi szent beszédekben a pogány-misszióról. Aztán meg Atyámfiak áldozatok az Urnak oltárára offertoriummal, a mely hivatalomhoz a kerületi gyűlésig beküldendő. Az Ur áldása legyen ezen munkánkon. Balassa Gyarmat 1900 január 29 én, testvéretek az Urban *Dr. Baltik Frigyes*, püspök.“ A dunáninni kerületben már eddig is a legtöbb gyülekezet eleget tett püspöke kegyes óhajának s remélhető, hogy ezidén már sehol sem fog felhívása siket fülekre találni.

— **A bányai kerületben** tavaly megindult nagyobb szabású missziói munkáról már a múlt számban megemlékeztem, felemlítve, hogy *Sárkány* Sámuel püspök ur felhívása lelkes visszhangra talált a gyülekezetekben. Ma azon szerencsés helyzetben vagyok, hogy az egyes esperességekben befolyt összegeket egyenként közölhetem. A bács-szerémi esperességből 42 frt. 24 kr.; az arad-békési esperességből 15 frt. 53 kr.; a turóci esperességből (Ivánkofalu) 2 frt. 50 kr.; a csanád-csongrádi esperességből 5 frt. 25 kr. a zólyomi esperességből 33 frt. 42 kr.; a budapesti esperességből 29 frt. 14 kr.; a pestmegyei esperességből 26 frt. 11 kr.; a békési esperességből 41 frt. 91 kr.; a bánáti esperességből 31 frt. 97 kr.; a budapesti gyámintézettől 5 frt.; Háj gyülekezettől 5 frt. 25 kr.; Nagy-Kikindától 3 frt. folyt be, úgy hogy a püspök úr összesen 241 frt. 32 krt. küldhe

tett Lipcsébe. Értésülésem szerint a püspök ur ezidén ismét, és pedig fokozott áldozatkésziségre hívja fel a gyülekezeteket s így remélhető, hogy a bányai kerület úgy nagyságánál mint gyülekezeteinek jó módjánál fogva, továbbra is megtartja a vezérlő helyet a külmisszió iránti kötelesség teljesítésénél.

— **A hazai egyházunk és a Lipcsei misszió** közt már eddig is kifejlődött jó viszony, mint megbízható forrásból jelenthetem, legközelebb még bensőbbé fog válni. *Schwartz* misszióigazgató ugyanis *Dr. Baltik*, *Gyurácz* és *Sárkány* püspökökkel, kik kiváló érdemet szereztek magoknak a misszióügy pártolása által, azon megállapodásra jutott, hogy a misszió egyesület ezidei közgyűlésén indítványozni fogja, hogy az említett püspökök által képviselt 3 kerület ruháztassék fel a misszióegyesület közgyűlésén szavazati joggal. Kétségtelen, hogy a közgyűlés örömmel fog hozzájárulni az indítványhoz s ezáltal hazai egyházunk az *aktív missziói munkásság* terére lép, amennyiben az évenként pünköszt utáni szerdán tartatni szokott közgyűlésén, kiküldötte indítványozás, hozzájárulás vagy szavazatával fontos befolyást gyakorolhat a misszióügy fejlődésére. Kiváló jelentőséggel bír ezen lépés annyiban is, hogy a Lipcsei misszió ökumenikus lutheránus jellege következtében, egyházunk közelebbi érintkezésbe jut az egész földkerekség lutheránus egyházaival is, a mi elhalványult egyházi öntudatunk fejlesztésére bizonyára nagyon áldásos lesz. Ugy tudom, hogy *Zelenka* tiszakerületi püspök ural is felolvas a tárgyalások aziránt, hogy csatlakozzék kerületével ő is testületileg a lipcsei misszióhoz. Mivel a tiszai kerületből a missziót pártoló gyülekezetek adományait már eddig is, úgy is kizárólag a Lipcsei missziónak jutatták, nézetem szerint ezt mi sem gátolja. S ha tényleg megvalósul, akkor elértük az *első célt*, a miért eddig lapom is fáradott: hogy egész egyetemes egyházunk, mint egy test és egy lélek, addig is míg önálló misszióegyletet alkothat, *hitvalláshű* misszióegyesületet fog imáival s adományaival támogatni! Ki hitte volna ezt, még csak néhány év előtt is, Dicsérjük érte a nagy missziókirály, az Ur Jézus Krisztus szent nevét!

— **Ratkó** gömörmegyei gyülekezetéből 20 koronát s a következő sorokat vettem: „Nt. Lelkész Ur! Mai postával b. címére 20 koronát küldtem a Lipcsei misszió céljaira. Él itt egyházamban szerény viszonyok közt egy kegyes hívünk, ki minden egyházi célt erejéhez képest szívesen támogat. Neve *Textorisz* Magdolna urhölgy, 77 éves kegyes nő. Látoztatásom alkalmával szóba hoztam a missziót s a Nagytiszteletűséged által szerkesztett folyóiratot átolvassás végett átküldtem neki. Az olvasás gyümölcse a küldött adomány; tessék azt szívesen fogadni s rendeltetési helyére juttatni, az adakozó azon kijelentésével, hogy a *hívő keresztyének Urunk, Megváltónk iránti kötelessége a külmissziót támogatni* Működésére Istennek bő áldását, kitartást és türelmet kérve stb. *Ratkó* 1900 márc. 16. testvére az Urban *Zachar* Sámuel ev. lelkész.” Az ilyen sorok s adományok biztosítanak — sok szomorú tapasztalás mellett — arról, hogy áldozatokkal járó működésem nem egészen hiábavaló. Kérem a T. Kartársakat, kövessék Zachar testvér példáját s körözzék a *„Külmissziót”* gyülekezeteik kegyes hivei között, vagy közöljenek velem címeket, melyekre a lapot küldhetném: olvasása talán máshol is megindítana egy-egy szívet Isten országa terjesztése ügyének előmozdítására. A kegyes adakozó pedig fogadja a szép példaért ez uton is hálás köszönetemet.

— **Ágfalván** s filiáiban a missziói érzék fejlődése egyre fokozódó áldozatkészégben nyilvánul. 1899-ben különböző címeken 24 frt. 70 krt.

áldoztak a hivek ezen szent célra, mi a 104 frt. 05 krnyi belmissziói adományoknak körülbelül negyedrészt teszi. A f. é. jan. 6-án, vízkeresztkor délelőtt Bánfalván s este Ágfalván gazdag liturgiával tartott missziói istentiszteleteket ismét tömegesen látogatták a hivek, s 18 kor. 20 fillért áldoztak a misszióra.

„**Der Friedensbote**“ című lapom is buzgón pártfogolja a hittérítés ügyét, melynek a lap szerkesztője *Schmidt K. J.* pozsonyi lelkész is lelkes barátja. Csaknem mindegyik számban van missziói cikk, vagy érdekes hír a nagy misszióműzörői. Természetes, hogy ez nem téveszti el hatását az olvasókra s így alig van szám, melyben missziói adományok nem nyugtáztatnának. A II. évfolyam misszióperselyéből összesen 254 frt. 66 krt tettek az olvasók, melynek hozzám küldött része a „külmiszsióban“ is nyugtáztatott. Az ennek levonása után megmaradt tekintélyes összeget pedig egyenesen a szerkesztőnőz küldték a „*Friedensbote*“ kegyes olvasói.

— **Ráckozár.** A *Lipcsei misszió* kolégiuma tavaly ősszel sürgős felhívást intézett barátaihoz, kérve kérven őket, hogy küldjenek rendkívüli adományokat a keletafrikai éhezők segélyezésére. A misszióknak Jkutha és Kitwi állomásai körül ugyanis a szárazság következtében egymás után ötször teljesen megsemmisült aratás miatt, oly nagy éhínség tört ki, hogy a szegény benszülottek ezrével éhenhaltak. A hittérítők jelentése szerint legalább 50.000 márka rendkívüli segélyre volt szükség, hogy az említett állomások területén lakó s misszióknak gondozása alatt álló szegény wakambákat a legközelebbi aratásig meglehessen menteni. S bár ezen misszióterület angol fenhatóság alatt áll s így semmiféle gyarmati érdek sem játszott közbe, a hívő lutheránus misszióbarátok rövid idő alatt összeadták a kívánt összeget, sőt azon esetre ha az inség esetleg ismétlődne, még felesleg is marad. A „*Friedensbote*“ is megemlékezett a missziókollegium említett felhívásról s csakhamar olvasói közül is sokan a könyörülő szeretet szolgálatába állottak. Így tett *Spanngenberg* János ráckozári gazda is, ki ismerősei között 4 frt. 40 krt gyűjtött s küldött be a fenti célra. Az ilyen önkéntes gyűjtések kiváló becsnel bírnak, mert a legszebben mutatják, hogy hiveinkben mindenfelé meg van a vágy és az akarat az Isten országa érdekében való közreműködésre, csak alkalmat kell hozzá szolgáltatni.

— **Igló.** Az itteni gyülekezetben vízkeresztkor ezidén is volt missziói istentisztelet, mely alkalommal a hivek 7 kor. 56 fillért áldoztak. Dr. *Walsér* Gyula lelkész azonkívül még 4 misszióperselyt köröztetett a hivek között, melyekben 24 kor. 40 fillér folyt be, úgy hogy összesen 31 kor. 96 fillért küldhetett a Lipcsei misszió pénztárába. A gyűjtés ezen utóbbi neme semmiféle fáradsággal nem jár, amennyiben a hivek magok adják a perselyt házról házra, mikor is mindenki tetszésszerűen összeget tesz a perselybe, mely megtelve ismét visszaérkezik a lelkész kezeihez. A Lipcsei misszió kívánatra szívesen küld a lelkészeknek ily perselyeket s a gyűjtés ezen nemének meghonosítását részünkről is melegen ajánljuk.

— **Nyugtázás.** A *Lipcsei ev. luth. misszióra* 1899 november 1-től december 31-ig a következő adományok érkeztek hozzám: E. Sch. 18 kr.; Szalay L. lelkész N. Szőlős 50 kr.; Holbik Irma Brogyán 50 kr.; Dedinszky A. s lelk. Körmöcbánya 50 kr.; Hajdu J. lelk. Zsegnye 50 kr.; Oszterlamm P. lelk. Ránk 50 kr.; Miklós János Bátyok 50 kr.; Simkó J. lelk. N. Lévárd 15 kr.; Scholtz Gy. lelk. Bakabánya 50 kr.; a ronhóci gyülekezet offertoriuma Stettner Gy. esperes ur által 7 frt. 21 kr.; ev. gyülekezet Nagy Geresd, Farkas M. lelkész által 1 frt.; Szeré-

nyi S. lelk. Antunovác 50 kr.; ev. gyülekezet Ochtina, Honétzy P. lelk. által 50 kr.; Ratzenberger F. s. lelk. s hittanár Lőcsé 50 kr.; Liskay János lelk. Rima Brezó 38 kr. — továbbá a *keletafrikai éhezők részére*: Westsik Karolin Modor 1 frt.; Böhm János Ágfalva 1 frt.; D—n K—ly B—d 1 frt.; Tschurl Mihály Bánfalva 50 kr.; Spangenberg János gyűjtése Ráskožár 4 frt. 40 kr.; Reiter Károly Krompach 1 frt. 70 kr.; Mezey Emilia Sopron 1 frt.; Till Ádám Bonyhád 50 kr.; Pröhle Henrik lelk. Kőszeg 1 frt.; *összesen 26 frt. 02 kr.*, mit hozzáadva a múlt számban kimutatott összeghez az 1899. év folyamán befolyt általános missziói célokra: **71 frt. 93 kr.** (közte 12 frt. 60 kr. a keletafrikai éhezők részére). — Ugyanazon idő alatt *Devanukracham neveltesésére* a következő összegeket vettem: Nitsinger Pál tanító Pozsony gyermekei perselyéből 1 frt.; Goldperger János lelk. Kladzán 25 kr.; Mezey Emilia Sopron 1 frt.; Schmidt Vilmos megtakarított pénzéből Liskay J. rima-brezói lelk. által 94 kr.; Beyer Theophil s. lelkész Pinkafő 1 frt.; az ágfalvai lelkészlak misszió perselyéből 2 frt. 66 kr. *összesen 6 frt. 85 kr.*, mit hozzáadva a múlt számban nyugtázott összeghez, ezen célra befolyt 1899 ben **43 frt. 40 kr.**, úgy hogy az összes nálam befolyt misszióadományok összege **115 frt. 38 kr.** volt a múlt évben. Ezen összegből Lipcsébe küldtem május 5 én a misszióra 36 frtöt; nov. 7-én misszióra 9 frt. 09 krt, afrika éhezők részére 2 frt. 50 krt; dec. 28-án misszióra 13 frt. 92 krt, afrikai éhezők részére 10 frt. 10 krt.; vagyis az összes 71 frt 98 krt. — A Devanukracham neveltesésére befolyt 43 frt. 40 krtól pedig nov. 7 én küldtem 36 frtot Lipcsébe a második tanév költségeinek fedezésére, úgy hogy a 3-ik tanévre 7 frt 40 kr. vagyis 14 korona 80 fillér felesleg maradt.

A folyó 1900 év január márciusi első negyedében a következő kegyes adományokat vettem: a.) *Általános missziói célokra*: Aizenpreis Ágost, Duná-Földvár 60 fill.; Petrovics Soma esperes Sentes 2 kor.; holhó-lomnici gyülekezet offert, Faix M. lelk. által 2 kor.; Likér leányegyház offert. Liskay J. lelk. által 93 fill.; Gölnichányai gyülekezet offert, Zimmermann A. lelk. által 8 kor. 52 fill.; Schöll Julia Kőszeg 2 kor.; kokovai egyház Bancik S. lelk. által 4 kor.; S. W. Ágfalva 74 fill.; D—n K—ly B—d 2 kor.; Textorisz Magdolna Ratkó, Zachar S lelk. által 20 kor.; vágodi gyülekezet Kirnbauer S. lelk. által 4 kor. *összesen 46 kor. 79 fill.* — b.) *A keletindiai éhezők részére* dr. Daxer György békéscsabai gymn. vallástanár küldött az ifjúság adományaképen **12 kor. 69 fillért.** — c.) *Devanukracham neveltesésére* (III. évfolyam) befolyt: múlt évi maradék 14 k. 80 f., a bánfalvai gyermekkert misszió perselyéből 4 k. 94 f.; Zimmermann János mezőberényi s. lelkész Braun Mária részéről 2 kor., 2 eladott Gotthold-tiszteletpéldány fejében 1 k. 20 f., Bartolf András özvegye részéről 40 f.; N. N. részéről 40 f.; Tiefbrunner Ernő tékesi tanító iskolagyűjtése 4 k. 40 f.; Dr. Daxer György vallástanár a békéscsabai gymn. ifjúsága részéről 12 k. 69 f.; Musszer J. és neje Pinkafő 6 k.; Spangél Mária Pinkafő 4 k.; Ringhofer Gyula Pinkafő 2 k.; S. K. Pozsony 50 f.; özv. Noltz Teréz Ágfalva 1 k.; *összesen 55 kor. 34. f.*, úgy hogy az 1900 év első negyedében *összesen 114 kor. 81 fill.* misszióadomány érkezett hozzám. Mindezen adományok a *Der Friedensbote* c. lapban is nyugtáztattak. Isten áldása legyen az adakozókon és adományokon Missziói adományokat ezentúl is szívesen fogadok, nyugtázok és továbbítok — *Lipcsébe.*

Kérelem.

A IV-ik évfolyam 4-ik számával adós maradtam, mert nem folyt be annyi előfizetés, hogy a nagy költséget fedezte volna. A hosszú szünet miatt azonban mind sűrűbben érkeztek a megrendelések, és sokan kértek, hogy folytassam a megkezdett munkát. Így abba a helyzetbe jöttem, hogy ezuttal vaskosabb füzetet küldhetek szét s kérem a T. Előfizetőket, *vegyék e füzetet úgy is mint kárpótlást a mult évben elmaradt számért.* A legközelebbi füzet akkor jelenlik meg, mikor a szükséges előállítási összeg együtt lesz, miért is **az előfizetések azonnali megújítása nagyon szükséges.** — Végül még egy igen fontos kérdésre hívom fel a T. Olvasók figyelmét. Egyre többen intézik hozzám azon kérést, hogy változtassam át a „Külmissziói“ havi folyóiratá avégből, hogy a folyóirat címének megváltoztatása mellett **belmissziói kérdések** is tárgyaltassanak benne. Ezen kívánságot azzal indokolják, hogy míg a hittérítés ügye egységes és egyházas irányú vezetés mellett az utolsó években oly szép lendületet vett nálunk, — addig a **belmisszió ügye az alliance és a (magyar és német) reformátusok kuruzslóinak** minden fáradozása dacára sem tud **egyházunkban** fejlődésnek indulni. S ez természetes, mert hisz *azok* nem értik és nem ismerik *egyházunk* multját s lényegét s így nincs és nem is lehet érzékök egyházunk jelenlegi szükségletei iránt, mivel nekik *más lelkők van.* A lutheri egyház által kezdettől vallott azon három elv, hogy 1. *A Szentírás Isten igéje és csak igazságot tartalmaz*; 2. *lutheri oltárokhöz csak lutheri keresztények bocsálthatók (az urvacsoránál)*; s 3. *a lutheri egyház csak lutheri missziót pártolhat*: **a belmisszióra is vonatkozik.** S mivel tudom, hogy ezen elvek szigorú betartásával a követésével egyházunk minden téren s így a belmisszió terén is saját lényegéből folyó természetes fejlődésnek indulna, hajlandó volnék folyóiratomon a jövő évtől kezdve a kívánt változtatást eszközölni. Felkérém azért mindazokat kik a külmisszió mellett a belmisszióknak is *egyházunk szellemében való céltudatos és egységes fejlesztését óhadják* s akik ebben *irodalmilag közreműködni* akarnak, közölnék velem mielőbb eziránti nézetöket s szándékukat. Azért közlöm e felhívást ily korán, hogy a szervezkedés jökor megtörténhessék, s a rovatok a munkatársak között feloszthatók legyenek, hogy idejében megkezdhessük a munkát. A lap árát csak **2 koronára** tennem s 500 előfizető mellett biztosan létesíthető volna. Kérem azért azokat is, kik ezen megkészserezett ár mellett is hajlandók előfizetni a havonként kiadandó lapra, közölnék velem szintén eziránti nézetöket. Hiszem, hogy ilyen közlöny létesítésével nagyot lendíthetünk az *egyházi belmisszió* ügyén is s hogy az egyházunk talajába ültetve, szintén gyors fejlődésnek indul. *Ha Isten akarja* ugy tervem megvalósul!

Agfalva

Scholtz Ödön.

Szerkesztői üzenetek.

Többeknek. A IV. évfolyam 1. számának 10. lapján felülről a 2-ik sorban 1859 helyett 1849 olvasandó. **Lutheránus.** Igaza van; Harnsz L. csakugyan hitetlen teológiai tanárainak segítsége nélkül, sőt azok ellenére jutott a legdrágább kincs, a tiszta hit birtokába. Tényleg ő volt az, aki „tudományukat“ több nagyon jellemzően „az ész számároridításának“ (Eselsgeschrei der Vernunft) nevezte. **Lector.** Köszönöm a jó tanácsot, de bőven el vagyok vele látva. Sokkal jobban tenné, ha oly irányú cikket írna s köldene be, mint a miöt kíván. De ép az a baj nálunk, hogy kritizálni majd mindenki tud és szeret, de a tollat kevesen forgatják. **Mindenkit** kinek a lapot megküldöm, arra kérem, hogy ne küldje vissza, hanem ha nem is akar előfizetni, ugy is tartsa meg s adja esetleg egy kegyes hívőnek átolvasás végett. Az ellíntett mag talán ezáltal is jó földbe esik s meghozza gyümölcsét a misszió javára.